

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM  
2020–2023**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Lenka Jirásková**

**Význam komunikace a didaktiky ve vzdělávání dospělých  
v oblasti fyzioterapie**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce:  
Mgr. Jana Neusarová, Ph.D.

**JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE**

**BACHELOR PART-TIME STUDIES  
2020–2023**

**BACHELOR THESIS**

**Lenka Jirásková**

**The Importance of Communication and Didactics  
in Adult Education in Area of Physiotherapy**

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor:  
Mgr. Jana Neusarová, Ph.D.

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....  
*Lenka Jirásková*

### **Poděkování**

Děkuji paní Mgr. Janě Neusarové, PhD. za velikou ochotu, odbornou pomoc a vedení v průběhu zpracovávání bakalářské práce.



## **Anotace**

Bakalářská práce s názvem „*Význam komunikace a didaktiky ve vzdělávání dospělých v oblasti fyzioterapie*“ se věnuje tématu komunikace a didaktiky v dalším vzdělávání dospělých. V teoretické části je v první kapitole popsána komunikace z pohledu andragogiky a psychologie. Dále je zde náhled do problematiky komunikace a nejčastějších komunikačních chyb. Druhá kapitola se zabývá vzděláváním dospělých, specificky profesním vzděláváním v oblasti fyzioterapie. Poslední, třetí kapitola teoretické části pojednává o problematice andragogické didaktiky. Praktická část zpracovává kvantitativní výzkum zaměřený na komunikaci a didaktiku v kurzech pro fyzioterapeuty.

## **Klíčová slova**

Andragogika, didaktika, didaktické formy, didaktické metody, didaktické prostředky, fyzioterapie, komunikace, problémová komunikace, profesní vzdělávání.

## **Annotation**

This Bachelor's thesis entitled „*The importance of communication and didactics in adult education in area of physiotherapy*“ is devoted to the topics of communication and didactics in adult education. In the theoretical part, the first chapter describes communication from the perspective of andragogy and psychology. There is also insight into problematic communication and the most common communication errors. The second chapter deals with adult education, specifically professional education in physiotherapy. In the last third chapter of theoretical part, the author describes the issue of andragogical didactics. The practical part elaborates quantitative research focused on communication and didactics in courses for physiotherapists.

## **Keywords**

Andragogy, communication, didactics, didactics forms, didactics methods, didactics tools, physiotherapy, problematic communication, professional education.

# OBSAH

<b>ÚVOD.....</b>	<b>8</b>
<b>TEORETICKÁ ČÁST.....</b>	<b>9</b>
<b>1 KOMUNIKACE.....</b>	<b>9</b>
1.1 Komunikace z pohledu andragogiky.....	10
1.2 Komunikace z pohledu psychologie.....	13
1.3 Problematická komunikace.....	16
1.4 Komunikační chyby.....	19
<b>2 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....</b>	<b>21</b>
2.1 Profesní vzdělávání dospělých.....	22
2.2 Profesní vzdělávání dospělých v oblasti fyzioterapie.....	23
<b>3 ANDRAGOGICKÁ DIDAKTIKA.....</b>	<b>26</b>
3.1 Charakteristika základních pojmů.....	27
3.2 Didaktické formy.....	28
3.3 Didaktické metody.....	29
3.4 Didaktické prostředky.....	33
<b>PRAKTICKÁ ČÁST.....</b>	<b>35</b>
<b>4 VLASTNÍ VÝZKUM.....</b>	<b>35</b>
4.1 Cíl výzkumu.....	35
4.2 Výzkumné otázky, hypotézy.....	35
4.3 Metodologie výzkumu, výzkumný vzorek.....	36
4.4 Realizace výzkumu.....	36
4.5 Sběr dat a popis výzkumu.....	36
<b>5 ZÁVĚR VÝZKUMU.....</b>	<b>52</b>
<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>54</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>	<b>57</b>
<b>SEZNAM ZKRATEK.....</b>	<b>60</b>
<b>SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....</b>	<b>61</b>

## ÚVOD

Tato práce se věnuje tématu komunikace a didaktiky ve vzdělávání dospělých, specificky pak zaměřené na profesní vzdělávání v oblasti fyzioterapie. K volbě tohoto tématu se autorka rozhodla z důvodů praktických zkušeností s vlastním vzděláváním, jak v roli účastníka, tak i lektora. Na základě této praxe spatřuje velkou důležitost v dobře nastavené komunikaci a také ve znalostech didaktiky a nastavení celého didaktického procesu.

Andragogická didaktika je poměrně mladý obor. Díky stále stoupajícímu zájmu o profesní a další vzdělávání dospělých je však třeba přiznat tomuto oboru důležitost.

Kvalitní andragog by zajisté měl rozumět celému didaktickému procesu a také by měl být schopen tyto znalosti bez problému aplikovat. Je však běžnou praxí, že vzdělavatelem dospělých je i člověk bez andragogického vzdělání a na toto místo je kvalifikován pouze na základě zkušeností a profesního zaměření.

Otázkou zůstává, zda je, či není tento jev přínosný pro komplexní pojetí vzdělávání. A jak velkou škálu znalostí má disponovat lektor profesního vzdělávání?

V teoretické části nás tato bakalářská práce seznamuje se třemi hlavními tématy, s komunikací, vzděláváním dospělých a didaktikou.

Praktická část se zabývá výzkumem, jehož cílem je zodpovědět otázku, jak velký vliv má komunikace a didaktické znalosti lektora na celkovou kvalitu vzdělávání. A všeobecnou spokojenost účastníků vzdělávací akce. Výzkum autorka zvolila kvantitativní, přesněji formou polostrukturovaného dotazníku.

Cílem bakalářské práce je vyzdvihnout důležitost a potřebu komunikačních a didaktických znalostí lektora pro zdárný průběh a konečný výsledek vzdělávací akce.

Cílem empirické části je pak pomocí výzkumu prokázat, že pro účastníky vzdělávání jsou komunikace lektora a jeho orientace v didaktice důležitými složkami, které do kurzu vnášejí kvalitu a zvyšují celkový přínos ze samotného obsahu kurzu pro zúčastněné.

# TEORETICKÁ ČÁST

## 1 KOMUNIKACE

První kapitola se zabývá tématem komunikace. Její všeobecné specifikaci a následně i pohledům na komunikaci v rámci psychologie a andragogiky. V závěru se seznámíme s problematickou komunikací a častými chybami v komunikaci. Zvláště tato dvě poslední témata považuje autorka za velmi důležitá. Pokud se dokážeme chybám a možným vzniklým problémům vyhnout, pak celý proces komunikace může nabýt na efektivnosti a kvalitě. Toto se pak odráží i v celkovém úspěchu vzdělávacího procesu.

Pojem komunikace vychází z latinského *communicatio* – spojení. Jeho podstatou je tedy něco spojovat. Dochází k přenosu myšlenek, informací nebo postojů z jednoho jedince na druhého. (Mikuláščík, 2010, s. 19)

Nakonečný vidí komunikaci jako sociální děj. Ten může být jednosměrný anebo se rozvine v sociální interakci více osob. Je to tedy jednotvárné sdělování nebo vzájemná výměna informací. (Nakonečný, 2009, s. 288)

Komunikace je jedna ze základních potřeb lidstva. Její využívání nám dává možnost přežít, prosadit se, porozumět ostatním a v neposlední řadě přináší i možnost být úspěšným jedincem. Díky komunikaci a interakci si vytváříme představu o sobě samém i o okolním světě. (Mikuláščík, 2010, s. 15)

Komunikační proces se skládá z několika složek. **Komunikátor** je tím, kdo vysílá zprávu. Promítá se zde jeho osobnost, emoce, postoje. **Komunikant** je příjemce vyslaného sdělení. Vnímání informace je ovlivněno vlastními záměry, cíli, zkušenostmi a osobnostním nastavením. **Komuniké** je vlastní zprávou, myšlenkou. Je vysíláno směrem k druhému člověku. Skládá se z verbální a neverbální části. Pochopení sděleného ovlivňuje nejen vnímání a chápání druhé strany, ale také komunikační šum. **Komunikační jazyk** je prostředek předání komuniké. Rozeznáváme dvě složky. Konotativní, což je význam jazyka jako takového. Denotativní je význam pojmu specifického pro určitou oblast. Podstatnou roli v komunikačním jazyku zastupují procesy kódování a dekódování. Kódování vyžaduje dobrou znalost jazyka, signálů, slovní zásoby, a hlavně schopnost přizpůsobit se druhé straně komunikačního procesu. **Komunikační kanál** je trasa, kterou je zpráva posílána. **Feedback** je zpětnou vazbou,

reakcí na přijaté sdělení. Příjemce zprávy potvrdí a interpretuje přijaté. Většinou se setkáváme s velkou citlivostí na přijímání feedbacku. Zpětná vazba by měla být popisná a konkrétní. Příjemce zpětné vazby by měl umět za upřímnost projevit dík. **Komunikační prostředí** je prostor, ve kterém se komunikace děje. Prostředí může být formální, neformální či až moc reprezentativní. To může komunikátora na jedné straně zbytečně svazovat, anebo na druhé naopak málo usměrňovat. V různém prostředí se může objevovat různá míra **komunikačního šumu** to znamená míra zkreslení původní informace. To jsou takové podněty, které ovlivňují všechny účastníky komunikace i komuniké samotné. Např. velké množství lidí, nepřiměřené osvětlení, ale i hluk. Celková situace, ve které komunikace probíhá se nazývá **kontext**. Kontext má vnitřní a vnější složku. Vnitřní složkou je vše, co se odehrává uvnitř nás samotných, jak na nás působí obsah. Vnější složka kontextu je veškeré vnější působení na posluchače v minulosti a současnosti. Tyto vlivy nazýváme stimulačními a řadíme mezi ně: sociální situaci, emoční naladění, čas, věk, pohlaví, interpersonální vztahy, prostor, stereotypy a očekávání, shodu v komunikačním jazyku, pozici zúčastněných z hlediska moci, společenské role a kvalifikace. (Mikuláščík, 2010, s. 24–28)

Žantovská uvádí základní rysy funkční komunikace, kterými jsou: přímost a pravdivost, společná odpovědnost, vzájemný respekt a cílovost. (Žantovská, 2015, s. 62–63)

Jaká jsou specifika komunikace ve vzdělávacím procesu bude předmětem následující podkapitoly.

## 1.1 Komunikace z pohledu andragogiky

Pro andragoga je schopnost kvalitní a efektivní komunikace velmi důležitá. Na základě komunikace si účastníci mohou stavět obraz o osobě, která stojí před nimi. Nevhodnou komunikací může utrpět celý vzdělávací proces, bez ohledu na míru a hodnotu informací. Naopak vhodná komunikace může zaujmout účastníky a vtáhnout je do děje, zvyšovat jejich interakci a pochopení. Komunikace je tedy jedním z pilířů, na kterých stojí míra úspěchu vzdělávací akce.

Ve vzdělávání by měla komunikace být oboustranná, kdy se lektor a účastníci v rolích komunikátora a komunikanta střídají. Lektor je ten, kdo celý tento proces řídí, mentoruje anebo facilituje.

Ať už se jedná o přednášku, školení, prezentaci či online výuku, v každém typu výuky je třeba se řídit pravidly správné a komunikačnímu prostoru odpovídající komunikace. Školitel by měl používat vhodný jazykový styl, vhodné komunikační prostředky, a to jak verbální, tak neverbální.

Didaktická komunikace se děje mezi vzdělavatelem a vzdělávajícími se osobami. (Průcha, 2014, s. 159)

Dalším teoretikem, který se zabývá komunikací ve vzdělávacím procesu je Mužík. Autorka této práce jeho náhled považuje za důležitý, a proto je v tomto textu uveden, i když některé publikace jsou již staršího data vydání.

K vedení a organizování výukového procesu je znalost správné komunikace nezbytná. Můžeme zde jmenovat schopnost a zkušenost s využitím rozličných forem komunikace, komunikačních mechanismů, rétorických dovedností, umění naslouchat, pozitivního jednání a jiných kreativních komunikačních přístupů. Důsledkem je zvýšení efektivity, a to nejen didaktické, ale i ekonomické stránky vzdělávání dospělých.

Pravidla komunikace v andragogice:

- nelze nekomunikovat,
- není důležité pouze sdělené, ale také porozuměné,
- v paměti se uchovává pouze část sdělených informací,
- je třeba dvoukanálové komunikace pro aktivní spolupráci. (Mužík, 1998, s. 80)

Komunikace je složena z verbální a neverbální stránky. Verbálními prostředky jsou: kultivovanost, spisovný a správně použitý jazyk, čistota řeči bez slovního balastu, úměrná odborná terminologie, korektní mluvní technika neboli rétorické schopnosti (hlasitost, srozumitelnost, hlasová kvalita, rychlost řeči, intonace, frázování, artikulace). Neverbálními prostředky rozumíme: výraz obličeje (mimika), vnější projev lektora (oděv, úprava vzhledu, doplňky), projevy chování (držení těla, gesta, chůze, postoj).

Při výuce je kromě důležitosti umění komunikace stejně důležité umění naslouchat.

O důležitosti naslouchání se ve své knize zmiňuje Taylorová, která zde uvádí „*bez naslouchání není komunikace*“. Autorka rozeznává několik typů naslouchání, kterými

jsou: pasivní naslouchání, výběrové naslouchání, aktivní naslouchání a pozorné naslouchání. Naše naslouchání je proměnlivé, v závislosti na tom, koho zrovna posloucháme. Nyní se v krátkosti zastavíme, u již zmiňovaných druhů naslouchání.

**Pasivní naslouchání** je takové, kdy posluchač nepřináší zpětnou vazbu, zaujímá nezúčastněný postoj. Pokud mluvíte k takovému typu posluchače, nevíte, zda vůbec rozumí vašemu výkladu. Pro lektora je to velmi únavné a vyčerpávající.

**Výběrové naslouchání** neboli selektivní naslouchání. Posluchač poslouchá pouze výběr dle svého zájmu. Poslouchá tzv. na půl ucha. Často přerušuje výklad a mění téma.

**Pozorné naslouchání.** Pozorně naslouchá takový jedinec, který je hodně orientován na fakta. Výklad je pro něj zajímavý, ale nesmí být naplněn emocemi. Pak jeho pozornost klesá. Přináší lektorovy zpětnou vazbu, klade otázky a zjišťuje další detaily o přednášených faktech.

**Aktivní naslouchání** je nejlepším způsobem, jak poslouchat druhé. Popisováno je také jako empatické, kdy posluchač přijímá zprávu jako celek a současně dává najevo, že obsahu rozumí a chápe ho. (Taylorová, 2010, s. 42–49)

Mužík uvádí desatero dobrého posluchače:

1. *„Nepřerušujte v řeči.*
2. *Působte na partnera uvolňujícím způsobem.*
3. *Dejte najevo, že chcete naslouchat.*
4. *Nedopusťte rozptýlení partnera.*
5. *Vžijte se do partnerovy situace.*
6. *Trpělivost.*
7. *Ovládejte se.*
8. *Nenechte se vyvést z rovnováhy námitkami a kritikou.*
9. *Tažte se.*
10. *Nepřerušujte v řeči.“*

Autor zdůrazňuje v desateru dvakrát nepřerušování řeči. A to z toho důvodu, že partner v komunikaci musí poznat a vědět, že mu nasloucháte. V andragogice se to týká nejen lektora, ale i účastníků. (Mužík, 1998, s. 96) V tomto se Mužík shoduje s Taylorovou.

Barták ve své publikaci zdůrazňuje volbu správné komunikační strategie. Kdy komunikační strategie *„představuje plán (postup) optimální realizace komunikačního*



*záměru*“. K tomu, aby komunikační záměr byl splněn je potřeba: vybírat pouze důležité informace, sdělovat informace ve správnou chvíli a správným způsobem, používat různé smyslové cesty, informace poskytovat jako subjektivně významné a zdůraznit jejich přínos pro příjemce. (Barták, 2007, s. 219–224)

Autorka považuje za důležité také komunikační kompetence pro lektora, tak jak je zmiňuje Meyer:

**Porozumění komunikaci.** Společné porozumění komunikační situace a komuniké. Uznání svého vlastního přínosu a vkladu do komunikace. Iniciale objasnění nepochopené informace.

**Naslouchání.** Naslouchat znamená plně vnímat co druhý člověk vysílá za zprávu, vyjádření porozumění, být schopen interpretovat to, co bylo řečeno a povzbuzovat komunikaci.

**Vedení dialogu.** Je potřeba v komunikaci zpomalit a vytvořit prostor pro dialog. Být v dialogu aktivní. Současně je potřeba vnímat i zpětnou vazbu a komunikovat s respektem.

**Vyjednávání.** Cílem vyjednávání je dosáhnout uspokojivého výsledku pro všechny zúčastněné. Při vzdělávání máme připravený slovní projev. Musíme vnímat příjemce zprávy a být schopní ze svých nároků v případě potřeby ubrat či je pozměnit. Tzn. změnit tempo, hlasový projev. Potkat se s potřebami druhé strany a „vyjednat“ si společnou cestu.

**Zvládnutí obtížných komunikačních situací.** Zůstat sám sebou. Umět rozpoznat a vyřešit manipulaci, agresí. Umět zacházet se strachem a obavami druhých. (Meyer, 2011, s. 148–188)

Komunikací se ve velké míře zabývá sociální psychologie.

## 1.2 Komunikace z pohledu psychologie

Psychologie pojímá komunikaci jako součást socializace, možnost projevit svou osobnost, názor a začlenit se do společnosti. Je důležité si uvědomit, že způsob komunikace je něco, co se formuje v každém z nás v průběhu života a je vysoce ovlivněn typem naší osobnosti, výchovou, prostředím, ve kterém vyrůstáme a také sociálním prostředím, ve kterém se pohybujeme.

*„Komunikace je chování, které něco signalizuje, sděluje, je určitým druhem poselství.“ (Nakonečný, 2009, s. 293)*

Komunikace je v současnosti velmi častým tématem nejen v rámci naší země, ale celosvětově. Komunikace prostupuje všemi sférami našeho života, ať už osobního, rodinného, společenského tak i pracovního. O jistou popularitu se též zasloužili mnohé odborné publikace, jejichž počet v posledním desetiletí narůstá. Současně se i ve větších firmách tomuto tématu věnuje více pozornosti.

Psychologie lidské komunikace se zabývá záměry účastníků komunikačního procesu, dorozumění či nedorozumění v průběhu komunikace, funkcí komunikace, účinky komunikace na psychiku jak komunikanta, tak komunikátora a motivací k samotné komunikaci. (Vybíral, 2000, s. 19)

Z pohledu psychologie má komunikace tyto hlavní funkce:

- instruktážní funkce, kdy účastníky komunikace k něčemu navádíme, učíme
- informační funkce, jejíž cílem je předat zprávu, něco oznámit nebo prohlásit
- persuzivní funkce neboli přesvědčovací, kdy se snažíme adresáta o něčem přesvědčit, nějak ovlivnit nebo zmanipulovat
- zábavní funkce má za cíl rozveselit, pobavit, rozptýlit, a to jak druhého, tak sama sebe

Motivace ke komunikaci může být považována za skrytou funkci. Každý člověk má motivaci ke komunikaci, a to v různé intenzitě, kterou ovlivňují vnější i vnitřní okolnosti.

Vybíral uvádí tyto druhy motivací ke komunikaci:

- kognitivní motivace, která nás vede k vyjadřování a sdílení myšlenek o světě, o druhých i sobě samém
- sdružovací motivace má jasně daný cíl, a to je navázat vztah a uspokojit potřebu sociálního kontaktu
- adaptační motivace vede k utvrzení naší role ve společnosti, sociální skupině
- existenciální motivace nás vede ke komunikaci za účelem udržení našeho psychického zdraví
- sebezpotvrzovací motivace vede k upevnění našeho vlastního já

- motivace přesilová, kdy hnacím motivem je upoutání pozornosti, vyniknutí, potřebou uplatnit se
- za potřebou rozptýlení, bavení se, stojí motivace požitkářská. (Vybíral, 2000, s. 23)

Význam neverbálních sdělení v oblasti komunikace zdůrazňuje Nakonečný, kdy tyto aspekty mohou měnit či podtrhovat význam verbálních aspektů komunikace.

Formy neverbální komunikace:

- kinezika neboli řeč těla je definována jako nevědomé pohyby končetin, těla nebo hlavy
- hestika jsou pohyby specifické pro každou kulturu
- mimika: výraz obličeje, aktivita mimických svalů
- proxemika je udržování většího či menšího prostoru mezi komunikujícími
- haptika je tělesným kontaktem, např. podání rukou, objetí
- posturika: držení těla, postoj
- pohled, kontakt očí a doprovodné pohyby očí
- paralingvistická složka řeči: hlasitost, pauzy, rychlost, slovní balast. (Nakonečný, 2009, s. 316)

Zdravá komunikace by pak podle Vybírala měla obsahovat složky jako jsou: bezprostřednost reakce, kognitivní přizpůsobování, zájem o druhého, princip vzájemnosti, podpora vývoje a otevřenost, humor, konzistence interakcí a pozitivní komunikaci. (Vybíral, 2000, s. 214–219)

Pokud ještě nahlédneme do publikace od Farkové, je třeba vyzdvihnout základní typy přenosu sdělení, od kterých se odvíjí rychlost šíření zprávy, možnost většího či menšího zkreslení komuniké, možnost zpětné vazby, možnost emoční zátěže a možnost ovlivnění vztahů mezi jednotlivými účastníky komunikace. Typy sdělení jsou následovné: křížová komunikace, řetězová komunikace, hvězdicová komunikace, komunikace shora dolů. (Farková, 2017, s. 153)

I když znalost celého komunikačního procesu může být na výborné úrovni a komunikátor se bude držet všech zásad zdravé komunikace, i v těchto situacích se můžeme setkat s problémy. Problematická komunikace může vznikat jak na straně

vysílajícího, tak na straně příjemce. Nevládnutí nastalé situace pak může výrazně ovlivnit kvalitu celé vzdělávací akce.

### 1.3 Problematická komunikace

Vznik problému v komunikaci může mít mnoho příčin. Pro vzdělavatele je třeba ho včas a dobře rozpoznat a znát možnosti řešení. Pouze tak je schopen udržet situaci pod kontrolou a pokračovat ve své strategii vedení výuky.

*„Problémová komunikace nastává tehdy, když je narušena forma porozumění a shody.“ (Mikuláščík, 2010, s. 227)*

Dochází k narušení výměny informací, spolupráce, shody. Situace vzniká neočekávaně a je způsobená nevhodným chováním jako je:

**Agresivita.** Záměrné poškozování ostatních. Často z důvodů prosazení svého záměru, sebe sama bez ohledu na okolí. Agresivita může být jak fyzická, tak psychická, jako je např. dehonestování druhých skrze sarkasmus, ironii. Příčiny mohou být sociálního, psychického či biologického rázu.

**Pasivita.** Pasivní člověk se vyhýbá konfliktům, nemá jistotu, netrvá na svých právech. Tito lidé jsou nerozhodní, odmítají odpovědnost.

**Manipulační chování.** Komunikace, která má za cíl zneužití druhého. Manipulativní lidé jsou záluďní a nevyočitatelní. Jejich manipulace je velmi dobře skrytá. Chránit se před manipulací má několik zásad: nerespektovat manipulátora, být sebevědomý, upozornit okolí, neustupovat nátlaku, zbytečně nediskutovat. Rozeznáváme několik typů manipulátorů:

- útočný, diktátorský: tvrdě prosazuje své zájmy, zneužívá moc, křičí
- parazitní, bolestínský: odvolává se na morálku a na soucit
- byrokrat: zneužívá moc, svou funkci
- obětavec: vše co dělá je pro dobro druhých a očekává za to nějaké zásluhy
- zneuznaný génius: stojí proti všem, kteří ho dostatečně neuznávají
- intrikář: zpochybňuje, vyvolává spory
- mafián: chrání za cenu, že něco získá na oplátku
- paternalista: sám je jedinečný a zná co je nejlepší.

**Pesimismus.** Lidé, kteří si neustále na něco stěžují. Velmi špatná komunikace a možnost přesvědčit je o opaku, než ke kterému se upínají.

**Zneužívání moci.** Prosazování moci v neúměrné míře. Moc může být získána formálně – struktura organizace, nebo neformálně – vlastnictví informací, znalostí anebo vysokého sebevědomí.

**Kritika.** Kritika je součástí života, ale aby byla efektivní, měla by to být kritika konstruktivní a věcná. Pozitivní kritika by měla být přínosem. Důležité je naučit se ji přijímat.

**Konflikty.** Názorové střety. K řešení konfliktů je potřeba otevřenost, asertivita a zvládnout vlastní emoce. Pak lze konflikt řešit ve třech fázích: zhodnocení problému z pohledu účastníka konfliktu, společné posuzování problému, hledání společného řešení.

**Diskriminace, obtěžování a mobbing.** Je známo velké množství forem a způsobů projevu těchto nežádoucích projevů chování. Často se setkáváme s diskriminací genderovou. Obtěžování se nachází na velmi tenké hranici subjektivního vnímání dané situace. Mobbing je pak zneužívání pozice moci vůči podřízeným.

**Rasismus a xenofobie.** Diskriminace na základě odlišné rasy, kultury či etnika. V posledních letech díky velké migraci obyvatelstva a zakořeněným předsudkům je toto téma velice aktuální.

**Nezdravá komunikace.** Může být způsobená stresem, kdy jsou lidé pod takovým tlakem, že selžou v komunikačním procesu. Projevem může být lež, uhýbavé chování, snížená kontrola vlastních myšlenek apod. Nezdravá komunikace může být předurčena výchovou a sociálním prostředím. Může se však také jednat o projev duševně nemocného člověka – patologická komunikace. (Mikuláščík, 2010, s. 227–241)

Z jiného úhlu pohledu se na problémovou komunikaci můžeme podívat jako na situace, které nastávají, pokud má komunikátor:

**Problémy se sebeprojevem** ve smyslu obav, že projevem sděluje současně i něco o vlastní osobě. Komunikující se pak obává kritiky, soudu. V této situaci se pak vyplatí využít technik vytváření dojmů a skrývání za fasádou. Kdy cílem je vyzdvihnout své pozitivní stránky v projevu a skrýt jakékoliv negativně vnímané části své vlastní osoby.

**Problémy s věcností.** Častým problémem je neschopnost držet se pouze věcné stránky komunikace a udržet si respekt k názoru druhého. V takové situaci je potřeba držet

se věcnosti a udržet pozornost k probíranému tématu, místo k osobním potřebě být vítězem sporu či diskuse.

**Srozumitelnost.** Problematika, se kterou se v komunikaci setkáváme velice často. Mnoho příjemců špatně rozumí obsahu, ale postupem času ztrácejí odvahu se ptát na vysvětlení a rezignují na touhu se dovědět. Důležité je, aby se komunikant i komunikátor naučili novému. Komunikant musí vytrvale stát za svým právem na pochopitelnou informaci. Komunikátor by se pak měl držet těchto čtyř rozměrů v komunikaci: jednoduchost, členění a uspořádanost, stručnost a jasnost, podnětnost.

**Problémy s vymezením a utvářením vztahu.** Vztahové poselství se v komunikaci obrací spíše k srdci než mozku. Nastavuje pak vztah mezi účastníky komunikace. Vztahy mohou být pak: symetrické (souměrné), komplementární (doplňkové), metakomplementární (Partner A vztahu přiměje partnera B, aby rozhodoval. Zdá se, že pak má B převahu. Na vyšší úrovni má však převahu A neboť B do té pozice navedl.) Vztahové problémy jsou na denním pořádku, málokdo je ale dokáže opravdu řešit.

**Problémy s ovlivňováním, manipulací a vyjadřováním přání.** Komunikace znamená i mít vliv na druhé. V komunikaci jde zároveň o ovlivnění a vyjádření skutečnosti. Záleží na tom, jaké hledisko se rozhodne ať už příjemce, tak zdroj upřednostnit. V ideálním případě jsou tyto v rovnováze. Komunikátor však může také zjistit, že jeho vliv na druhé je velmi omezený. K tomuto může vést několik činitelů: vztahem podmíněná alergie na výzvy (vztah zdroje a příjemce – matka a dcera), výzvy jako nevhodný prostředek k řešení problémů, výzvy jako lupiči autorství (už to není můj autorský nápad, pokud to navrhne někdo jiný), výzvy znemožňující spontánní chování, výzvy rušící klid duše. (Schulz von Thun, 2003, s. 73–160)

Kromě problematické komunikace se můžeme setkat i s komunikačními chybami. Opět mohou vznikat u všech zúčastněných dané komunikační situace. V každodenním životě se s nimi setkává každý jedinec, který se pohybuje v sociálním prostředí.

## 1.4 Komunikační chyby

Komunikační chyby anebo také bariéry v komunikaci vznikají často nevědomky a bez zjevného úmyslu. Nastalé situace pak často přinášejí těžkosti v komunikačním procesu pro obě strany.

**Vynášení soudů.** Pokud hodnotíme negativně, je třeba se vyjadřovat k věci. Pokud chválíme pak můžeme cílit na člověka. Dobrý komunikátor by měl umět objektivně popsat situaci a vnímat věcný obsah sdělení, která mohou být pocitově a vztahově ovlivněna.

**Naléhání a napravování.** Považovat své postoje a názory za správné je zcela přirozené. Je však potřeba chápat a akceptovat, že i druzí mají toto právo. Pokud se jedná o vztah, kde na druhého máme vliv, nelze zneužívat tohoto postavení a v komunikaci prosazovat svůj postoj.

**Separace a ideová patogeneze.** Lidé vyhledávají názorově spřízněné okolí. Je to pro ně příjemnější než diskutovat s lidmi odlišných názorů. Není to však prospěšné, a proto je potřeba podporovat komunikaci v názorově odlišných skupinách.

**Lhostejnost.** Nezáměr naslouchat druhému. Často bývá velmi dobře maskováno. (Plamínek, 2012, s. 59)

Další komunikační chyby definuje Žantovská (2015, s. 64–68):

**Skákání do řeči.** Neúcta k partnerovi v komunikaci.

**Zevšeobecňování.** Nepřiměřené zjednodušování komunikační situace.

**Nálepkování.** Negativní označování partnera v komunikaci nebo probíraného tématu.

**Příkazování.** Agresivní a autoritativní projev komunikace.

**Mentorování.** V případě že mentor zaujímá povýšenecký postoj.

**Poučování.** Nepřiměřené udílení rad, které neodpovídá situaci ani místu.

**Zlehčování.** Záměrné nebo nezáměrné překroucení skutečností a skutečného významu komunikace.

**Převádění tématu.** Unikání od tématu, které není příjemné nebo je problematické.

**Disharmonie verbálních a neverbálních signálů.** Ztěžuje pochopit komuniké. Může to být neschopností či neochotou vyjádření aktuálních pocitů anebo také neupřímností komunikanta.

Chybou v komunikaci může být i nevhodná volba slov. Jak uvádí Taylorová (2010, s. 70–73), jsou často používaná slova, která vyvolávají negativní reakci v druhých. Mezi ně řadí: vždycky, nikdy, měli byste, ale. Dále jsou to nejisté věty, nedostatečně pevná slova – možná třeba, ponižující výrazy, negativní slova a slovní obraty, které něco vyžadují.

Důležitost komunikace v životě člověka nelze popřít. Jak při vytváření vztahů, tak při komunikaci v pracovním a společenském životě. Každý člověk má svou vlastní formu komunikace. Znalost a pochopení vlastních chyb při komunikaci může ovlivnit vývoj vzniklých situací. A to platí i v situaci, kdy se setkáváme např. s agresivitou, manipulací nebo konfliktem. Ve vzdělávání dospělých zmíněné platí ještě s větším důrazem. Schopnost naslouchat a přijímat informace je v danou chvíli velmi důležitá. A to jak ze strany lektora, tak ze strany účastníka. Pokud informace, které předáváme budou důkladně připravené, promyšlené a budou odpovídat cíli a obsahu, pak je velmi pravděpodobné, že vzdělávací akce bude úspěchem. A to byl měl být hlavní cíl andragoga.



## 2 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Vzdělávání dospělých je v dnešní době na velkém vzestupu. Ať už se jedná o profesní vzdělávání, rekvalifikace nebo zájmové vzdělávání. Vzdělávání v dospělém věku je pro mnohé cestou, jak zlepšit svůj společenský status, změnit svou pracovní dráhu nebo získat více znalostí z oblastí vlastního zájmu. Dále k nárustu přispívá i neobyčejně rychlý rozvoj moderních technologií, které na jedné straně umožňují nové formy učení, na straně druhé jsou hnacím motorem k získávání nových znalostí a dovedností. Být schopen držet krok s dobou je pro dospělého člověka velkou motivací.

Vzdělávání dospělých tedy plní v životě jedince funkce, jak je uvádí Zormanová (2017, s.23):

- Funkce humanizační, tj. zkulturování jedince pomocí edukace.
- Funkce kvalifikační, která dává možnost uplatnit se na trhu práce.
- Funkce integrační neboli začlenění člověka do společnosti.

Velký vliv životních zkušeností a sociálního prostředí ve vzdělávání zdůrazňuje Merrian. V publikaci se zaměřuje také na další aspekty, které mají vliv na současného dospělého ve vzdělávání, jako jsou globalizace, moderní technologie, nové znalosti o lidském vědomí a způsobech učení apod. (Merrian, 2020, p. 5-25). I když je kniha zasazená do prostředí Spojených států amerických, autorka se domnívá, že mnohé mohou přijmout za své i Evropané.

*„Další vzdělávání dospělých (angl. continuing education) je vzdělávací proces zaměřený na poskytování vzdělávání po dosažení určitého školského vzdělávacího stupně.“* (Palán, 1997, s. 22)

Další vzdělávání dospělých se skládá ze vzdělávání profesního, zájmového a občanského. Všechny tyto složky mají stejnou důležitost, i když převahu nacházíme ve vzdělávání profesním. Výrazný vliv na kvalitu života však nalezneme u všech tří odvětví. Současně dochází k prohlubování sebehodnocení, sebereflexe, sociální soudržnosti, rozvoji sociální integrace, vytváření zdravého sebepojetí. (Neusarová, 2019, s. 11)

Výrazně je ovlivněno sociálním klimatem dané společnosti, zkušenostmi jedince a jeho motivací. Samozřejmě má velkou váhu i společenský status a přístup ke vzdělání. Velké rozdíly najdeme nejen skrze světové destinace, ale i v rámci České republiky.

Při práci s dospělými účastníky vzdělávání je třeba mít znalost a respektovat Komenského pravidla práce a života: pravidlo jasného cíle, pravidlo racionalit, pravidlo jednoty tří podmínek: umět, chtít a moci. (Barták, 2007, s. 101)

Vzhledem k tématu práce se v další části budeme věnovat tématu profesního vzdělávání.

## 2.1 Profesní vzdělávání dospělých

Profesní vzdělávání je pro jedince, který buduje anebo si chce udržet svou pracovní pozici velmi důležité. Bohužel ne vždy je to umožněno, ať už nedostatečnou nabídkou v dané problematice anebo z důvodu regionálního, kdy ve větších městech je nabídka mnohem vyšší než v méně obydlených lokalitách. Také je potřeba brát v úvahu specifické zaměření různých lokalit, např. průmyslové, zemědělské, administrativní, výrobní apod.

Principy profesního vzdělávání dospělých uvádí Barták. (2015, s. 24–30)

**Princip optimálního řízení.** Soustředíme se na hlavní fakta a vztahy za aktivní spolupráce účastníka vzdělávání. Propojujeme teorii s praxí. Podmínkou této činnosti je, aby probírané učivo bylo na úrovni znalostí účastníka.

**Princip názornosti.** Využití vizuálních pomůcek, přirovnání, představivosti. Zapojení smyslů.

**Princip přístupnosti a přiměřenosti.** Různorodý přístup k dospělým účastníkům, který závisí na jejich aktuálním stavu vědomostí a vědění, chápání, zkušeností a duševní vyspělosti. Vliv má i struktura sociálního prostředí a pozice účastníka ve firemní hierarchii.

**Princip soustavnosti.** Racionální uspořádání látky, které bude plynout a vzájemně na sebe navazovat.

**Princip kontinuity akce.** Lektor by měl být precizně připraven, pokud vykládá základy věd či teorie. Vycházet z jednoduchého ke složitému, ze známého k neznámému.

**Princip uvědomělosti a aktivity.** Preferování aktivní práce účastníků, aby si osvojili a pochopili probíranou látku. Významně se pak zvyšuje efektivita vzdělávání.

**Princip trvalosti.** U vzdělávání dospělých má tento princip značný význam, kdy cílem je, aby byli účastníci schopni si své vědomosti trvale zapamatovat a v případě

potřeby vybavit. Vzdělávací proces tedy musí být i tímto směrem koncipován a orientován.

**Princip spojení teorie s praxí.** Propojení teorie a praxe je cílem v profesním vzdělávání dospělých. Pokud se vzdělávací proces drží tohoto principu, pak i účastník je motivován, aktivně se účastní a je schopen si ze vzdělávání odnést kýžené výsledky.

Profesní vzdělávání dospělých bývá často organizováno firmou. Seznamování se s novými technologiemi, postupy, vedením nebo z důvodu posunu na jinou pracovní pozici. V jiných případech však může být profesní vzdělávání iniciováno samotným dospělým jedincem, a to ať už z důvodu kariérního postupu, motivace ke změně profese anebo z povinnosti se celoživotně vzdělávat (zdravotnictví, pedagogika). Poslednímu zmiňovanému se bude věnovat další kapitola.

## 2.2 Profesní vzdělávání dospělých v oblasti fyzioterapie

Fyzioterapie je jedním z oborů léčebné rehabilitace, která má v naší zemi dlouhodobou historii.

*„Fyzioterapie je způsob léčby fyzikálními metodami (teplem, elektrickým proudem, masážemi, manipulací apod.).“* (Vokurka a kol., 2000, s. 136)

K velkému rozvoji rehabilitace, docházelo během druhé světové války, kdy bylo potřeba rehabilitovat raněné vojáky. Dalším impulsem k rozvoji této disciplíny byly časté případy dětské mozkové obrny. V 50. letech 19. století vzniká pojem rehabilitační pracovník a významný průkopník československé rehabilitace prof. Janda je stanoven vedoucím výuky na Ústavu pro doškolení lékařů, který patřil neurologické katedře. Profesor Janda později založil první rehabilitační kliniku ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady v Praze (60. léta min. století). (Kolář, 2009, s. 1–2)

Definice rehabilitace dle WHO (World Health Organization) uvádí (1969), že rehabilitace je *„kombinované a koordinované využití lékařských, sociálních, výchovných a pracovních prostředků pro výcvik nebo znovuzískání co možná nejvyššího stupně funkční schopnosti“*. V roce 1981 definici doplňuje o další znění *„rehabilitace obsahuje všechny prostředky směřující ke zmenšení tlaku, který působí dysabilita, následný handicap, a usiluje o společenské začlenění postiženého.“* (Kolář, 2009, s. 2)

V současnosti má fyzioterapie široké pole působnosti od prevence pohybových potíží až po terapii těžkých porážkových stavů. Fyzioterapeut najde uplatnění ve všech oblastech medicíny nebo sportu.

Podle zákona č. 96/2004 Sb. § 24 je možné získání odborné kvalifikace těmito způsoby:

- Střední vzdělání s maturitní zkouškou – obor fyzioterapeut/rehabilitační pracovník, pokud studium bylo započato nejpozději v roce 1996/97.
- Vyšší odborné vzdělání – obor diplomovaný fyzioterapeut, začátek studia nejpozději 2003/2004.
- Vysokoškolské vzdělání – Bc., Mgr.

Jak je vidět výše, rozptyl vzdělání ve fyzioterapii je v současnosti dost veliký. V praxi se setkávají pracovníci s odlišnými stupni vzdělání a s rozdílnými osnovami výuky. I když je možné v současnosti studium fyzioterapie absolvovat pouze jako vysokoškolské a osnovy jsou dány, i zde vidíme určitou nesourodost. Je dána tím, na jaké fakultě je studium absolvované, zda na fakultě tělesné nebo lékařské. A to nejen z důvodů jiné skladby vyučujících, ale i proto, že každá škola má i rozdílné zaměření výuky. Ve fyzioterapii je nabízeno nespočet metod a konceptů. To, jak k tomu přistoupí ta či ona fakulta a jaké informace o jaké metodě nebo konceptu bude studentům předávat, je velmi rozličné.

Pak přichází na řadu celoživotní vzdělávání, které je v České republice upraveno §53 a 54 v zákonu o nelékařských zdravotnických povoláních 201/2017 Sb. Ten charakterizuje celoživotní vzdělávání jako „*průběžné obnovování, zvyšování, prohlubování a doplňování vědomostí, dovedností a způsobilosti zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků v příslušném oboru v souladu s nejnovějšími vědeckými poznatky.*” (MZČR, online cit. 2022–10–29)

I když zákon jasně klade důraz na celoživotní vzdělávání, realita pak může být rozdílná. Vzhledem k zrušení osvědčení o výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu v oboru fyzioterapie (v roce 2017) je nyní povinnost ke vzdělávání pouze v rukou každého jedince. Naproti tomu v souladu se směrnicí EU 2005/36/ES. článek 22 písmeno b) „*by vzdělávání mělo být zajištěno státem, resp. zaměstnavatelem.*“ (EUNI, online, cit. 2022-10-29). Tento přístup však v praxi nebývá samozřejmostí.

Zaměstnavatelé často kladou před souhlasem k dalšímu vzdělávání pracovníka nejrůznější podmínky, které ve větší či menší míře brání v jeho umožnění. Výběr kurzu dalšího vzdělávání je často ovlivněn specializací pracoviště, které může být v popředí před samotným zájmem fyzioterapeuta. A i zde se objevuje další faktor, a tím je návratnost investice zaměstnavatele, výhodnější smlouvy se zdravotními pojišťovny, ale i větší nabídka fyzioterapeutických přístupů. Tím může být pro fyzioterapeuta, který je v zaměstnaneckém poměru, výběr kurzu přímo i nepřímo ovlivněn. V jiné pozici se nachází fyzioterapeut, který provozuje svoji soukromou praxi, u něho bude převažovat především jeho vlastní zájem a potřeba. Dalším tématem vzdělávání v oblasti fyzioterapie je celková kvalita kurzů. Bezsporně je velké množství erudovaných profesionálů, kteří předávají své znalosti a objevy z dané oblasti získané dlouholetou praxí a absolvováním řady kurzů. V jaké míře je zde splněna stránka andragogická a speciálně didaktická není často kritériem konání vzdělávací akce. Některé koncepty, převážně zahraniční, už mají zabudované didaktické vzdělávání v procesu dalšího vzdělávání v dané problematice, u nichž je potřeba, pokud se absolvent chce stát v budoucnu školitelem, absolvovat danou linku kurzů a současně osvojit andragogický základ. Autorka se domnívá, že toto je ta správná cesta ke zvýšení kvality vzdělávání.

Tématu andragogické didaktiky se práce věnuje ve třetí kapitole.

### 3 ANDRAGOGICKÁ DIDAKTIKA

Didaktika je velmi dobře známa v oblasti vzdělávání dětí, kdy se pedagog řídí danými didaktickými postupy každého předmětu dle stupně vzdělání. Pokud se vydáte do knihovny najdete množství publikací věnujících se tomuto tématu. Pakli že se, ale zaměříte na didaktiku vzdělávání dospělých, zjistíte, že máte velmi omezené možnosti. Didaktika je zde v mnohých publikacích záležitostí pouze několika stran, čistě didaktické knihy jsou spíše vzácností. Autorka se proto při psaní hodně inspirovala knihami švýcarské autorky Ruth Meyer. Její publikace s praktickými návody, je něco, co by bylo určitě velmi přínosné i pro českého čtenáře, speciálně andragoga.

Základem andragogické didaktiky je obecná didaktika, která je charakterizována jako teorie vzdělávání a učení. (Skalková In: Mužík, 2005, s. 6) Didaktika dospělých je vymezena jako „*teorie výuky dospělých, tj. vyučování na straně lektora a učení na straně účastníka.*“ (Mužík, 2005, s. 6) Ze strany vyučujícího jde tedy o samotný výukový proces, plánování výuky, kontrolu a hodnocení výsledků výuky, volbu správné výukové formy a metody. V neposlední řadě se jedná i o správnou volbu učebních pomůcek a didaktické techniky. Ze strany vyučovaného se pak jedná o schopnost učit se a o komplex motivačních faktorů.

Androdidaktický proces se skládá z těchto prvků: cíl, obsah, lektor, účastník, didaktické. (Veteška, Vacínová a kol., 2011, s. 84)

Cíl vzdělávací akce je první, co potřebuje vzdělavatel znát. Od cíle odvisí použití dalších nástrojů. Cíl určuje záměr, výstup a výsledek výuky. (Mužík, 2005, s. 43) Díky cíli je možné tedy výuku připravit, provést, a nakonec i zkontrolovat.

Cíle můžeme dělit na krátkodobé a dlouhodobé. Kdy krátkodobý cíl je konkrétněji definován, naopak dlouhodobý cíl je obecnější povahy. Cíl by měl být zajímavý a přitažlivý a zároveň realistický, tedy dosažitelný.

Pro účastníky výuky je cíl motivačním faktorem a také zpětnou vazbou k tomu čeho již během výuky dosáhli. Pro lektora je cíl důležitý pro stanovení správného výukového plánu, časového harmonogramu výuky a také slouží jako kontrolní mechanismus.

Obsah vzdělávání není v didaktice dospělých tak striktně vymezen jako ve školní výuce. Závisí na mnoha faktorech a je proměnlivý.

Vzdělávací potřeby dospělých jsou jiné než u dětí nebo dospívajících. Dospělý chce učením získat: schopnost řešení reálných problémů, znalosti k nastavení správné strategie, umění vytvořit konkrétní modelové situace a jejich řešení, zvládnutí komunikace a jednání s lidmi, umění využít vlastní zkušenosti, umění týmové práce, schopnost učit se efektivně apod. (Meyer, 2021, s. 31)

Pro porozumění využívaných termínů se nyní seznámíme s charakteristikou základních pojmů užívaných v andragogice.

### 3.1 Charakteristika základních pojmů

**Vzdělávání** „lze charakterizovat jako proces, v němž si prostřednictvím vyučování člověk osvojuje soustavu poznatků a činností, kterou vnitřním zpracováním – učením – přetváří ve vědomosti, dovednosti a návyky.“ (Mužík, 2004, s. 13)

**Vyučování** „je činnost učitele (lektora), který iniciuje, motivuje a usměrňuje učení žáka (účastníka), tak aby dosáhl žádoucího (cílového) stavu, tj. určité soustavy vědomostí, dovedností a návyků.“ (tamtéž, s. 14)

**Učení** je aktivitou účastníka vzdělávání a „spočívá hlavně ve vytváření znalostí, s jejichž využíváním člověk mění své formy chování, obsahy svých činností, vlastnosti své osoby i vztahy k jiným lidem.“ (Průcha, 2014, s. 277)

**Celoživotní učení/vzdělávání** jsou „veškeré účelné formalizované i neformální činnosti související s učením, které se průběžně realizují, s cílem dosáhnout zdokonalení znalostí, dovedností a odborných předpokladů.“ (Průcha, 2014, s. 60)

**Výuka** „je komplexní proces, který tvoří jednota působení (synergický efekt) vyučování a učení. V této souvislosti se také často používá pojem didaktický proces.“ (Mužík, 2004, s. 14)

**Edukace** – je pojem převzatý z anglického slova education. Z pohledu pedagogiky a andragogiky jsou to všechny vzdělávací procesy – formální i neformální, včetně vzdělávání dospělých. (Průcha, 2014, s. 93)

**Socializace** – znamená celoživotní proces, jehož vrcholem je začlenění jedince do společnosti. Proces se odehrává po celou dobu života. (Průcha, 2014, s. 250)

## 3.2 Didaktické formy

Způsoby výuky v andragogice se mohou, ale nemusí výrazně lišit od didaktických forem u dětí. Vždy záleží na konkrétním cíli a obsahu vzdělávání.

„*Didaktickou formou rozumíme určitý rámec výuky, tj. procesu vyučování a učení.*“ (Mužík, 2005, s. 84)

Langer (2016, s. 146) definuje formu vzdělávání jako „*organizační rámec výuky, způsob řízení a organizace vzdělávacího procesu, jeho vnější organizační uspořádání z hlediska času, prostoru, vztahů mezi vzdělavatelem a účastníky ve vzdělávání.*“

Barták (2015, s. 125–138) dělí vzdělávací formy následovně:

**Monologické formy.** Jednosměrná komunikace od lektora k účastníkům vzdělávací akce. Jedná se o přednášku, vysvětlování, popis, referát, vyprávění, komentář anebo úvahu.

**Dialogické formy.** Aktivní komunikační vztah mezi všemi zúčastněnými vzájemně. Kdy lektor formou otázek iniciuje aktivitu přítomných.

**Participativní skupinové formy.** Skupinová práce, kde jsou si všichni rovni. Mezi tyto formy řadíme kurzy, semináře, workshopy, cvičení anebo tréninky určitých dovedností.

**Kombinované formy.** V praxi často lektor využívá kombinaci již zmíněného. Kdy je schopen využít předností každé použité formy a potlačit její slabiny. Příkladem může být přednáška s diskusí.

**Formy složené.** Jsou kombinací forem využívajících slovního projevu s formami, které se více opírají o vnímání a pozorování. A to jak v simulovaných či reálných prostředích (např. případové studie, praktické úkoly, hraní rolí).

**Institucionální formy.** Nejedná se přímo o didaktickou formu v pravém slova smyslu. Myšleno je rozdílné materiální, metodické a materiální vybavení různých institucí, které organizují vzdělávací aktivity dospělých.

Členění didaktických forem dle Mužíka

**Přímá výuka** je nejznámější a často používaný způsob výuky, kdy se setkává lektor s účastníkem ve výukových prostorech. Lektor zde musí být schopen prokázat kvalitní odbornou, didaktickou i komunikační úroveň a vybudovat si potřebnou autoritu.



Při **kombinované výuce** dochází většinou účastník na semináře či přednášky přímo do vzdělávacích prostor. Poté následuje samostudium a na závěr dochází k ověření získaných znalostí.

**Distanční vzdělávání** je takové studium, kdy se účastník a lektor nesetkávají přímo. Výuka probíhá skrze výukové materiály, média a v současné době se hodně využívá nových technologií. Např. virtuální realita, nahrané přednášky na online kanálech (YouTube apod.), výukové aplikace, které lze individuálně nastavit pro daný výukový cíl atd.

**Terénní vzdělávání** v sobě má prvky jak přímé výuky, tak distančního a kombinovaného vzdělání. Odehrává se však v terénu.

**Sebevzdělávání** je takový styl učení kdy lektor a účastník jsou vlastně jedna osoba. Opět se využívá hlavně online technologií a platform. Součástí sebevzdělání jsou mnohé testy, v nichž se ověřují jak vstupní, tak průběžné i konečné znalosti. (Mužík, 2005, s. 84–114)

Struktura vzdělávání by se měla řídit tím s kým se konkrétně na akci setkáváme. Zdáli je to výuka praktická, teoretická či teoreticky praktická. Andragog by měl mít také na vědomí, že dospělý účastník má již nějaké očekávání. Tyto shrnuje Meyer následovně: jasný popis cíle – co akce přinese, jasná linka vzdělávací akce (červená nit), propojení teorie a praxe, využití znalostí ze vzdělání v praktickém životě, stavění obsahu na znalostech a zkušenostech účastníků, vzdělávací akce je tematicky podnětná a na úrovni. (Meyer, 2021, s. 32)

Pro správnou volbu didaktické formy je třeba zvážit veškeré faktory. Každá forma má své specifické metody. Je potřeba brát v úvahu cíl výuky, obsah vzdělávání, počet účastníků, délku akce a další vnější a vnitřní faktory, které mohou ovlivnit realizaci vzdělávání.

S volbou didaktické formy pak úzce souvisí i didaktická metoda.

### **3.3 Didaktické metody**

Když už má andragog jasno v cíli, obsahu a formě vzdělávací akce, je potřeba, aby si ujasnil i metodu výuky. Metody lze samozřejmě kombinovat a využívat jejich veškerou znalost. Často je zvolená metoda v průběhu vzdělávací akce pozměněna

v závislosti na zpětné vazbě skupiny, či na jejím složení. Proto je potřeba být s možnostmi různých metod obeznámen a být schopen adekvátně reagovat.

Metoda (z řeckého *methodos*) je „*způsob záměrného uspořádání činnosti a opatření pro realizaci vzdělávacího procesu a jeho účinnosti ve směru k vzdělávanému tak, aby se co nejefektivněji dosáhlo vzdělávacího cíle.*“ (Palán, 1997, s. 68)

Didaktická metoda je volena dle obsahu, cíle a formy vzdělávání. V odborných literaturách lze nalézt velké množství členění didaktických metod. Zde můžeme uvést nejčastější:

- a) Členění metod dle interakce mezi lektorem a studentem – monologické (přednáška, seminář), dialogické (učební rozhovor, diskuse), problémové (případové studie, manažerské hry, inscenační metody), didaktické hry (hraní rolí) atd. (Palán 1997, s. 68)
- b) Členění metod dle etapy vyučovacího procesu – expoziční (předávající nové znalosti), diagnostické metody (kontrola, hodnocení, klasifikace) a fixační (procvičování a opakování učiva). (Mojžišek In: Mužík, 2005, s. 116)
- c) Členění metod podle intenzity inovace (Valenta In: Mužík, 2005, s. 116)
  - Stupeň inovace 0–3 přednáška, cvičení, seminář
  - Stupeň inovace 3–5 problémové, situační a inscenační metody
  - Stupeň inovace 5–7 brainstorming, metoda strategických a řídicích her, metoda cílených otázek, Philips 66, Gordonova metoda, morfologická metoda.
- d) Členění metod dle vztahu k praxi (Mužík, 2005, s. 116–117):
  - Teoretické – převažuje mluvený projev lektora, monologické metody (klasická přednáška, seminář, cvičení).
  - Teoreticko-praktické – cílem je diskuse o problémech, a současné navedení účastníka k přímému jednání a řešení dané situace (diskusní a problémové metody).
  - Praktické – jsou založené na již existujících znalostech a vědomostech účastníků, jsou velice individuální a odehrávají se již přímo na pracovišti či v terénu (konzultace, koučink, mentoring, exkurze apod.).

Pokud se podíváme na zahraniční literaturu najdeme velice zajímavé dělení didaktických metod dle Meyer (2021, s. 114–124). Autorka uvádí patnáct metod ve čtyřech oblastech:

#### **Metody pro teoretické pracovníky**

- **Expertní/ Puzzle skupiny** (Expertengruppen/Puzzlegruppen) – v rámci každé expertní skupiny se probere jisté téma, poté se vedoucí každé skupiny sejdou v puzzle skupině. Vedoucí přednese svou znalost/ zkušenost. Ve třetí fázi lze znalosti prohlubovat v plénu nebo puzzle skupině.
- **Řešení případových studií.** Řešení praktických a někdy i poměrně složitých případových studií, lze využít i hraní rolí.
- **Učení tempového duetu.** Proces je rozdělen do pěti kroků – zadání textu ke studiu, kdy jsou k dispozici dva různé texty. Po pochopení textu jsou vytvořeny páry, kdy každý měl jiný text a vzájemně si obsah vysvětlí. Následně dostane každý text, který předtím nečetl. Kdo je hotov, povstane a vytvoří opět páry k diskusi. Posledním krokem je diskuse v plénu.
- **Metoda karet.** Využití karet k zapamatování faktů. Možnost karetních „her“.
- **Malé textové úlohy.** Úlohy mohou záměrně obsahovat chyby, nebo je vyžadováno doplňování textu. Úlohy jsou tedy interaktivní a nejde jen o čtení textu.

#### **Metody náročné na udržitelnost**

- **Exportní objednávka.** Vytvoříme dvě skupiny, kdy každá dostane zadání úkolu. Výsledky jsou pak předneseny „zákazníkům“, kteří hodnotí a komentují.
- **Scéna – zastavení – reakce.** Složitější situace je živě prezentována. Vyprávěním nebo hraním rolí. Náhle je zastavena a účastníci musí rychle zapsat, jak by v dané situaci reagovali. Poté se vše probírá v diskusi.
- **Didaktický vypínač.** Z předem utvořeného seznamu témat si účastníci vyberou téma, které je jim nejbližší. Společně ho v malých skupinkách propracovávají.

#### **Metody pro stanovení praktického významu**

- **Kolekce úkolů.** Zadávání krátkých a praktických úkolů v průběhu kurzu. Postup od jednoduchých ke složitějším. Úkoly mohou být povinné či dobrovolné.

- **Vložený úkol / „Mumlací“ skupina (Murmelgruppe).** Vložený úkol trvá pět až deset minut. Jedná se o krátký dotazník, provokativní otázku, diskusi, brainstorming nebo příkladový text. Mumláni/ brblání je v těchto případech povoleno.
- **Modelování místo napodobování.** Učíme se skrze napodobování a děláni. K vytváření a rozvoji myšlenkových procesů potřebujeme však často myslet nahlas. Tím, že celý myšlenkový proces vysloví student nahlas, může sebekriticky zhodnotit, zda je řešení opravdu to správné.

### **Na meta úrovni: Metody pro prohloubení a reflexi**

- **Otázky budování postoje.** Mnoho učitelů odpovídá pouze na otázky, které jim nikdo nepoložil. Je však efektivnější vybudovat si u studentů tázavý postoj tím, že jim položíte otázky a dáte jim čas o nich přemýšlet. Zvyšujete tím motivaci a sebevědomí studentů.
- **Management chyb.** Naučit se pracovat s chybou anebo se špatným úsudkem je základem procesu učení. Pokud se tomu jedinec vyhýbá, brání tomuto procesu.
- **Informace o učení.** Pravidelné šíření informací o technice učení a učení od dospělých zvyšuje ochotu dále rozvíjet vlastní styl učení a učit se zodpovědně.
- **Feedback.** Aktivní otázky na závěr kurzu ke zjištění feedbacku od účastníků. Možnost vyplnění dotazníku ke kurzu. To vše posouvá lektora na jeho profesní dráze výše.

Aby andragog zvolil vhodnou didaktickou metodu, je potřeba, aby měl nejen zkušenosti, ale i znalosti. Správná volba závisí na konkrétní výukové situaci a na složení účastníků.

Při volbě metod lze uplatňovat tato kritéria (Mužík, 2005, s. 156):

- Charakter učebních cílů, a to ve smyslu, zda se jedná pouze o získávání znalostí nebo i o jejich praktické uplatnění.
- Obsah výuky neboli specifčnost jednotlivých tematických částí.
- Předběžné znalosti účastníků, které nám určují, zda bude efektivnější pracovat ve skupinách či individuálně.
- Stupeň aktivizace účastníků. Jak vysoká aktivita je v dané etapě učebního procesu potřebná ze strany účastníků.

- Fáze učebního procesu.
- Rytmus výuky. Záměrné, účelné a pestré střídání didaktických metod.
- Podmínky a organizace výuky, kdy je před samotnou výukou potřeba znát počet účastníků, časový prostor výuky, školící prostor vhodný pro danou metodu.
- Subjektivní vztah lektora k metodám je velmi důležitým kritériem. Lektor by měl s vybranou metodou souznít a mít s ní zkušenosti.

Zde je pro ucelenost náhledu ještě potřeba zmínit didaktický trojúhelník, který se skládá z obsahu, skupiny účastníků a lektora. Všechny tři úhly jsou pak společně ovlivněny prostředím, praxí a samozřejmě vzájemným vlivem. U každého úhlu je třeba se zeptat na tři otázky – co, proč a jak. Plánování akce podle didaktického trojúhelníku je praktické a metodicky velmi účelné. Otázka JAK je pak obsažena nejen ve formě vzdělávání, ale i v užití didaktických prostředků.

### 3.4 Didaktické prostředky

Didaktickými prostředky jsou v této práci myšleny všechny materiální pomůcky k výuce. Šerák (In: Langer, 2016, s. 53) rozeznává tyto druhy didaktických prostředků: výukové prostory, učební pomůcky, didaktická technika, vybavení výukových prostor.

**Výukové prostory** by měly splňovat základní požadavky a to jsou: bezhlučnost, větrání, osvětlení a zatemnění, prostornost, mobilitu nábytku a vybavení. (Langer, 2016, s. 55) Lektor by měl být předem seznámen s prostory, aby si mohl výuku naplánovat nebo pokud je potřeba, prostor pozměnit.

**Učební pomůcky** jsou specifické dle zaměření vzdělávací akce. Cílem je získání pozornosti, názornost a dobré zapamatování. V neposlední řadě zvyšuje lektor zájem v řadách účastníků. Může se jednat jak o názorné ukázky předmětů, ale také o připravená písemná skripta ke kurzu anebo tištěné úlohy či krátké testy, které se budou během kurzu využívat. Využití pomůcek by mělo být záměrné a názorné. Měly by mít objasňovací charakter.

**Didaktická technika.** Využití techniky a technologie ve vzdělávání je velmi aktuálním tématem. Lektor by měl být obeznámen a ztotožněn s možnostmi využití rozličných médií a technologií, které je dle cíle a formy výuky schopen efektivně využít.

Moderní technologie díky své atraktivitě probouzejí zájem o samotný proces vzdělávání a také touhu po poznání nových věcí a způsobů učení. Ve 21. století je rozvoj technologií obrovský, a tak se nabízí využití nejen osobních počítačů, ale i tabletů a mobilních telefonů v samotné výuce (Micro – learning). Také využití virtuální reality jako způsob tréninku nových dovedností v poslední době stoupá. Nové technologie nám též nabízejí snadnější kontakt lektor-účastník, kdy lze díky online platformám nabízet dostupnější a flexibilnější konzultace, samotné přednášky, diskuse anebo skupinové projekty.

**Vybavení výukových** prostor opět velice záleží na typu a zaměření vzdělávací akce. V současné době počítáme do základního vybavení kromě nábytku také flip chart, počítač a projektor. Podle formy a metody výuky může lektor předem vyžadovat specifické uspořádání.

Andragogika a andragogická didaktika získává v posledních letech více pozornosti. A to i z důvodu poptávky dospělých po vzdělání. Jak uvádí Knowles je potřeba andragogiku přizpůsobit různým podmínkám a kontextům vzdělávání. Je potřeba vytvořit „strom rozhodujících otázek“ tak, aby andragog po jejich zodpovězení účastníky měl jasnou linku kam a jak vzdělávání směřovat. Další důležitou cestou ke zlepšení andragogického procesu je využít nabízených možností moderních technologií. (Knowles, 2020, p. 303–305)

Když se zamyslíme nad myšlenkou dotazníkového stromu, pak nacházíme jistou podobnost s didaktickým trojúhelníkem. Ať už si andragog zvolí tedy jednu či druhou cestu, zajisté je velmi důležité připravit se metodicky správně. Výuka vedená bez precizní přípravy je většinou neucelená, zmatečná a bohužel spíše demotivující pro zúčastněné.

# PRAKTICKÁ ČÁST

## 4 VLASTNÍ VÝZKUM

### 4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem empirické části bakalářské práce je zjištění spokojenosti oslovených respondentů s kurzy profesního vzdělávání, v souvislosti s aspekty komunikace a znalosti didaktiky lektorů, kteří kurzy vedou. Jinými slovy je cílem zjistit, zda kvalitní a efektivní komunikace lektora a jeho znalost a schopnost vhodně a účelně použít didaktické principy, má přímý vliv na spokojenost s kurzem a na jeho přínos pro účastníky.

### 4.2 Výzkumné otázky, hypotézy

Hlavní výzkumnou otázkou, na kterou očekává autorka odpověď, je: Jak ovlivňuje komunikace kvalitu vzdělávání?

#### **Další výzkumné otázky:**

Jaký vliv má lektorova znalost didaktiky na celkový přínos kurzu pro účastníka?

Jaká je spokojenost respondentů s kvalitou nabízených kurzů v oblasti fyzioterapie?

Z těchto výzkumných otázek autorka vyvodila následující hypotézy:

H1: Kvalitní a situaci odpovídající komunikace má přímý vliv na spokojenost se vzdělávací akcí.

H2: Znalost didaktiky má pozitivní vliv na kvalitu výuky.

### **4.3 Metodologie výzkumu, výzkumný vzorek**

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Tato metoda byla zvolena z důvodu možnosti oslovení větší skupiny respondentů v krátkém časovém úseku.

Kvantitativní výzkum je, jak ho popisuje Gavora (2000, s. 32) verifikační, což znamená, že potvrzuje či vyvrací dané hypotézy, které jsou utvořené na základě teoretických poznatků.

Dotazníkové šetření bylo vytvořeno na online platformě Survio.cz. Dotazník byl složen z 15 otázek. Z toho bylo 10 otázek uzavřených, 2 otázky polootevřené, 1 otázka otevřená a 2 otázky škálové. Součástí dotazníku byl i průvodní dopis a poděkování.

Ke sběru dat autorka zvolila dostupný výběr respondentů a využila své pracovní kontakty a sociální síť Facebook. Dotazník byl určen pouze jednotlivcům pracujícím v oblasti fyzioterapie.

Celkem bylo shromážděno 76 dotazníků, 5 dotazníků bylo nekompletních. Výsledky tedy budou zobrazovat vzorek 71 respondentů.

### **4.4 Realizace výzkumu**

Výzkum byl započat v září 2022 formulováním výzkumného problému. Následovalo studium teorie z dostupných zdrojů a sepisování teoretického podkladu pro samotný výzkum – viz. teoretická část bakalářské práce. V prosinci 2022 autorka zvolila vybranou metodu výzkumu, vybrala vhodnou platformu pro vytvoření dotazníku a vytvořila samotný dotazník ke sběru dat. V lednu 2023 probíhal sběr dat, který byl během ledna a února téhož roku zpracován v praktickou část bakalářské práce.

### **4.5 Sběr dat a popis výzkumu**

Dotazník lze rozdělit do čtyř tematických okruhů: identifikační otázky, dotazy směřující k profesnímu vzdělávání, otázky k tématu komunikace a otázky k tématu didaktiky.



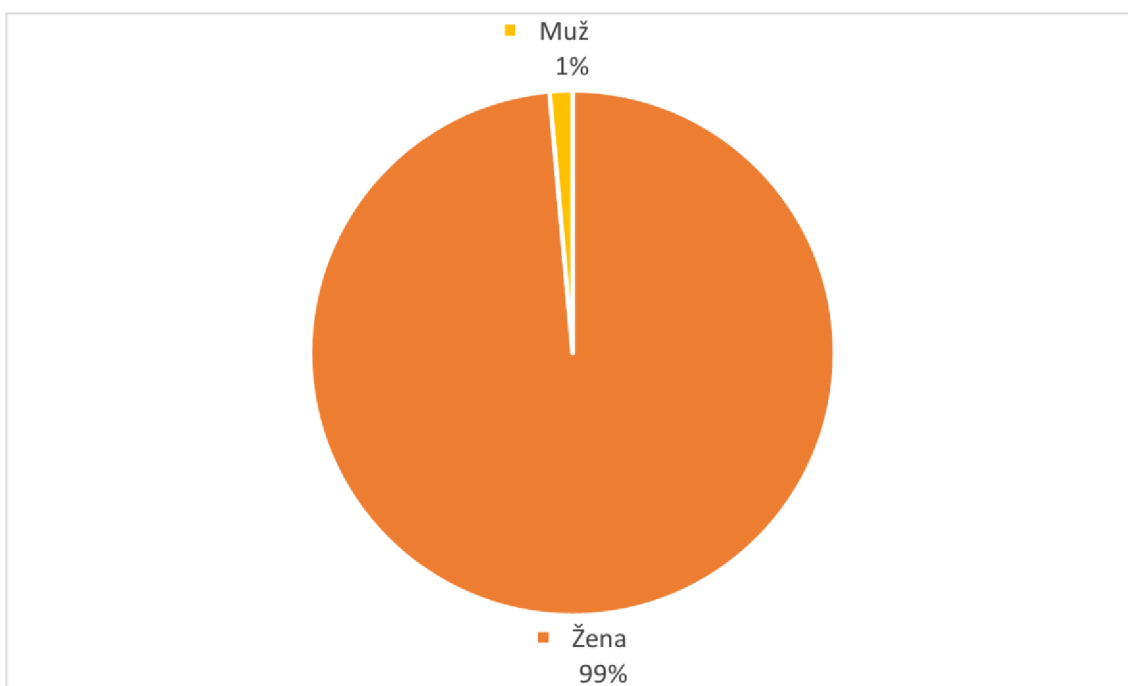
### První část

První 3 otázky v dotazníku jsou identifikační otázky, které se týkají pohlaví, věku a dosaženého vzdělání.

#### Otázka č. 1: Jste žena nebo muž?

První otázka zjišťovala pohlaví respondentů. Z výsledku lze vidět jasnou převahu žen. Z celkového počtu 71, bylo 70 žen a 1 muž. To lze však i odůvodnit vyšším počtem žen než mužů v samotném oboru fyzioterapie.

Graf 1: Pohlaví respondentů

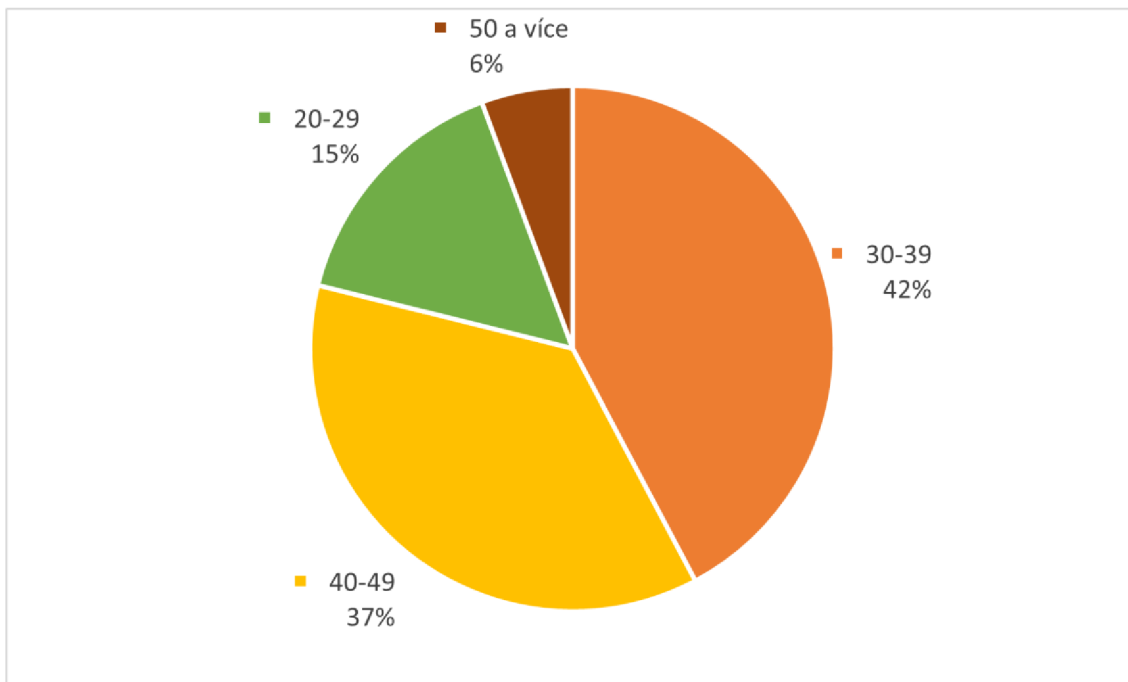


Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

### Otázka č. 2: V jaké věkové kategorii se nacházíte?

V druhé otázce byli respondenti dotazováni na věk. V ní 30 respondentů uvedlo věk v rozmezí 30–39, 26 respondentů 40–49, 11 respondentů 20–29 a 4 respondenti 50 let a více. Tento výsledek odpovídá i složení účastníků kurzů, kdy největší zastoupení je v rozmezí 30–49 let.

Graf 2: Věkové složení respondentů



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

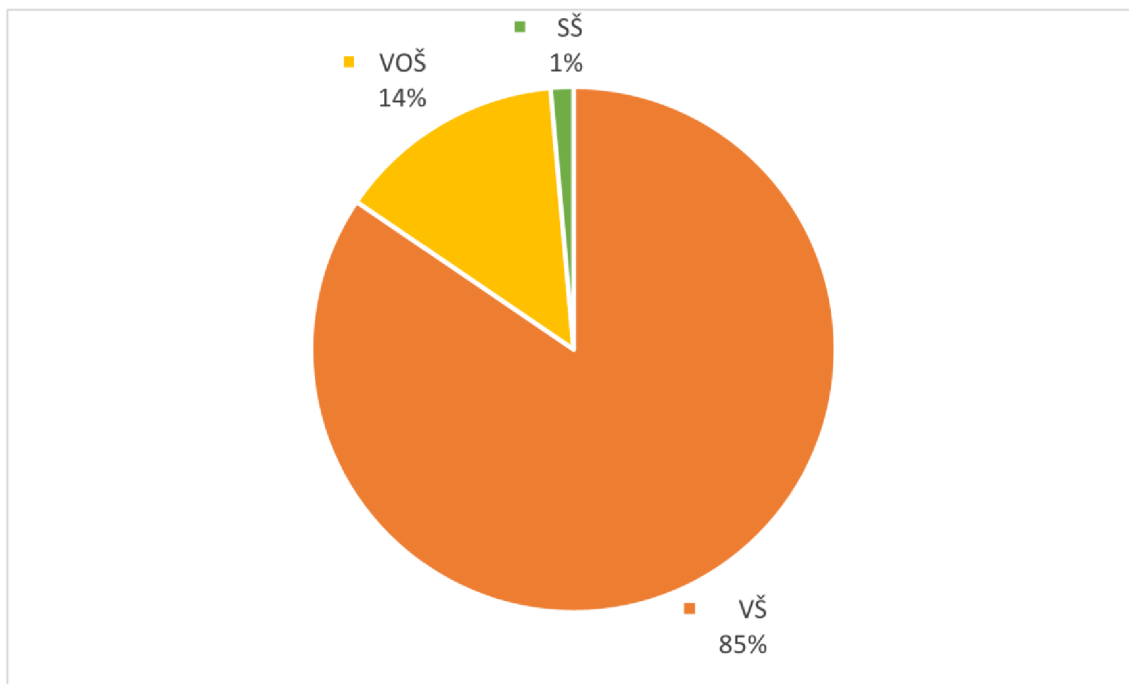
### Otázka č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

V této otázce byli respondenti dotazováni na nejvyšší dosažené vzdělání. Vzhledem k historické roztržitosti vzdělání v oboru fyzioterapie, jak bylo již zmiňováno v druhé kapitole této práce, považovala autorka tuto informaci za přínosnou pro celkový obraz současné situace.

Z celkového počtu uvedlo 60 respondentů vzdělání vysokoškolské, 10 respondentů vzdělání na vyšší odborné škole a 1 respondent školu střední.

Výsledek ukazuje na jasnou převahu VŠ, kdy VOŠ a SŠ vzdělání je v současné době pouze připomínkou historie tohoto oboru.

Graf 3: Dosažené vzdělání



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

## Druhá část

V následujících otázkách se výzkum zaměřuje na pravidelnost ve vzdělávání a na spokojenost či nespokojenost s úrovní kurzů. Současně se zjišťuje, co je pro respondenty v kurzu důležité. Poslední otázka je v samotném dotazníku umístěna téměř na konec, a to z důvodu zachování posloupnosti kladení otázek od nejjednodušších po složitější.

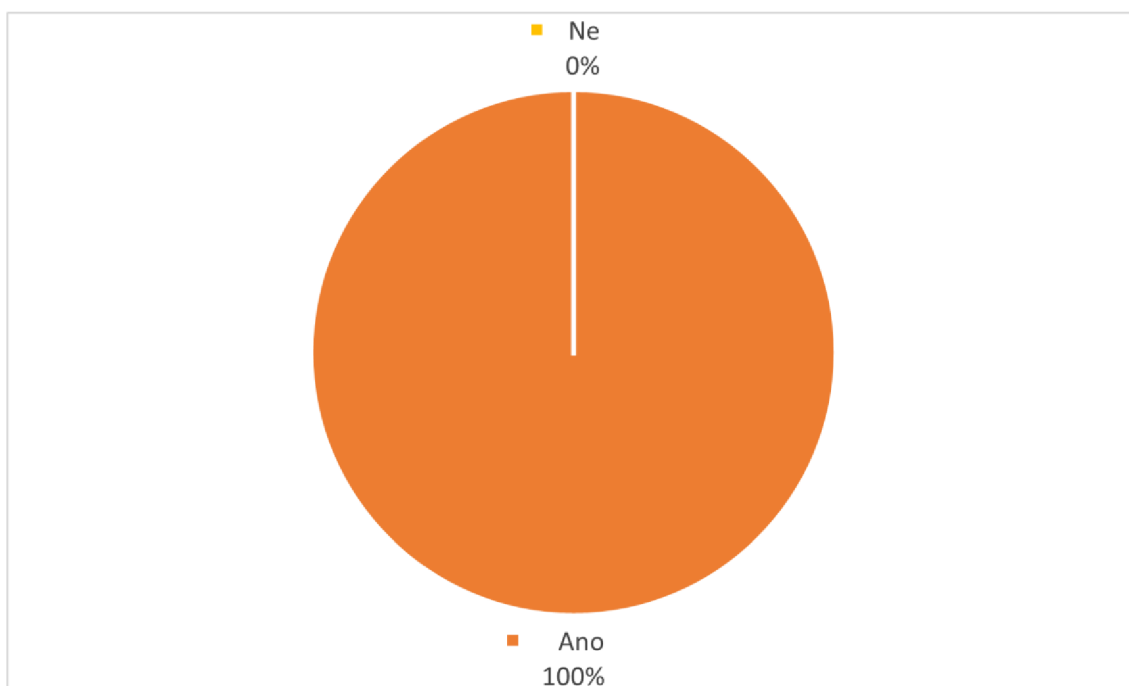
### Otázka č. 4: Vzděláváte se pravidelně ve Vašem oboru?

Otázka se týkala kontinuity v dalším profesním vzdělávání.

Všech 71 respondentů odpovědělo kladně, tedy že se pravidelně vzdělává v oboru.

S tímto výsledkem byla autorka velice spokojena, vzhledem k jejímu názoru na potřebu celoživotního vzdělávání v oboru.

Graf 4: Kontinuita vzdělávání



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

**Otázka č. 5: Jaká je dle Vašeho názoru celková úroveň nabízených kurzů ve Vašem oboru?**

V otázce měli respondenti na škále od 0 do 5 ohodnotit celkovou úroveň nabízených kurzů v oboru fyzioterapie.

Dle získaných odpovědí můžeme zkonstatovat, že respondenti jsou ve větší míře spokojeni, než nespokojeni.

V následující otázce, byla respondentům dána možnost své vyjádření okomentovat.

Tabulka 1: Úroveň nabízených kurzů

Možnosti	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
5 na výborné úrovni	27	38 %
4 dobrá	34	48 %
3 ucházející	10	14 %
2 nízká	0	0 %
1 velmi nízká	0	0 %

Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

**Otázka č. 6: Pokud v předchozí otázce byla Vaše odpověď nízká, specifikujte, proč a co je dle Vašeho názoru potřeba změnit?**

Jediná otevřená otázka celého dotazníku dala respondentům možnost vyjádřit se k předchozímu hodnocení vzdělávání.

Pouze 6, tj. 8, 4 % respondentů napsalo k této otázce odpověď.

Odpovědi uvádíme zde:

- „*Didaktika lektorů.*“
- „*Zvolila jsem 3, neboť úroveň kurzů se opravdu hodně liší. Některé jsou naprosto skvělé, jiné naopak úplně o ničem.*“
- „*V oboru jsem zpět po dvaceti letech, kdy jsem se věnovala sociální práci, několik kurzů z oblasti fyzio už mám za sebou, ale necítím se zatím dostatečně kompetentní k tomu, abych hodnotila jejich kvalitu. Subjektivně mi přijdou ok, některé možná až moc náročné, což ale neznamená, že nejsou kvalitní.*“
- „*Větší různorodost a pestrost informací ze světa – zvláště v dětské problematice je fyzioterapie zde dost zaměřená na vývojové koncepty, což je nedostačující.*“

- *„Některé kurzy člověku téměř nic nepřinesou. Je těžké najít kvalitní vzdělávání.“*
- *„Dostupnost vzdělávání přes zoom nebo Teams.“*

Dle dostupných odpovědí můžeme vidět, že je velký rozptyl v tom, co účastníci postrádají v dalším vzdělávání. Vždy to záleží i na tom, v jaké oblasti fyzioterapie pracují a zda právě pro tu oblast je či není dostatečné vzdělávání. Rozdílný přístup ke vzdělávání a i k např. moderním technologiím a způsobům vzdělávání je viditelný také u každé metody nebo konceptu.

Nikdy asi nelze dosáhnout naprosté spokojenosti, každý jedinec je individualitou, má různé životní zkušenosti a zažité formy učení, které mu vyhovují.

Lektor by však měl být dostatečně vzdělán a mít přehled, aby byl schopen reagovat na potřeby skupiny, se kterou právě pracuje.

#### Otázka č. 14: V dalším vzdělávání jsou pro Vás důležité?

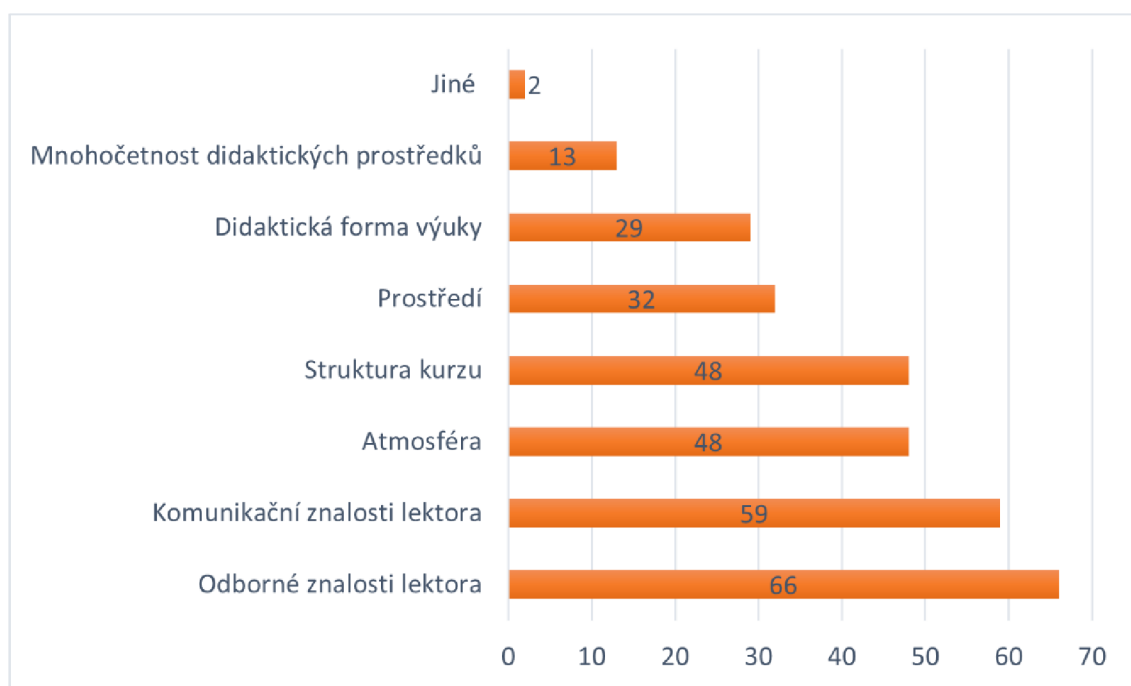
Jak již bylo zmiňováno, tato otázka byla z logiky sestavování dotazníku odsunuta až na závěr. Nicméně tematicky spadá pod hodnocení profesního vzdělávání.

V této otázce měli respondenti vybrat co je pro ně důležité v dalším vzdělávání. Měli možnost zvolit jednu či více odpovědí.

Jak můžeme vidět v grafickém znázornění, nejvíce bodů získaly odborné znalosti lektora, a to 66. Následují komunikační dovednosti.

Bohužel oblast didaktiky můžeme nalézt až na konci hodnocení. Zda je to způsobeno nedostatečnou znalostí respondentů o obsáhlosti a důležitosti této problematiky anebo skutečným pocitem nedůležitosti, zůstává otázkou. K jejímu zodpovězení by bylo potřeba s respondenty navázat následný rozhovor na dané téma.

Graf 5: Priority v dalším vzdělávání



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

### Třetí část

Dalším tematickým okruhem v dotazníku byla komunikace. Těm se věnují otázky číslo 7 až 10.

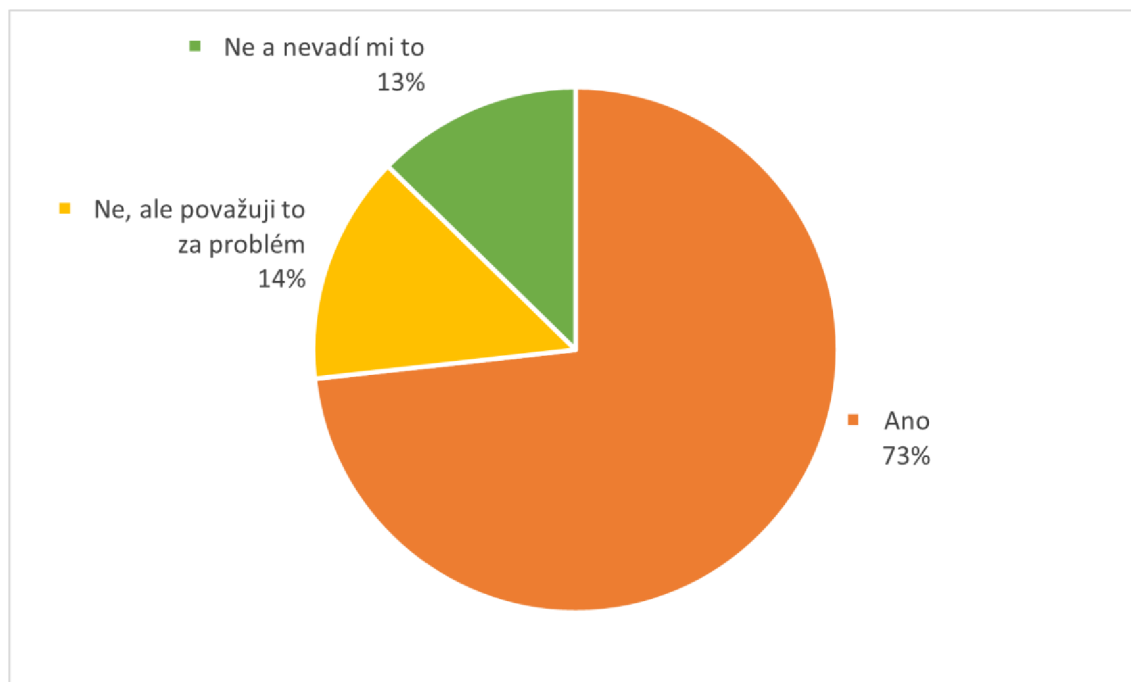
Cílem bylo zjistit na jaké úrovni jsou komunikační dovednosti lektorů na vzdělávacích akcích. Vzhledem k tomu, že komunikace je velmi osobitý způsob sebe prezentace a může být vnímána velmi rozdílně v závislosti na pozornosti či schopnosti naslouchat, je potřeba brát v potaz velkou míru subjektivních činitelů, které ovlivňují názory respondentů.

#### **Otázka č. 7: Setkáváte se na kurzech s lektory, kteří umí pracovat s různými způsoby komunikace a řešit komunikační problematiku?**

V této otázce měli respondenti vybrat z kladné či záporné odpovědi. V případě záporné pak ještě měli uvést, zda takovou situaci považují za problém, či ne.

Z celkového počtu 71 respondentů se 52 vyjádřilo kladně. Dalších 10 respondentů negativně s tím, že to považují za problém. Zbýlých 9 respondentů odpovědělo, že i když se s takovými lektory nese setkávají, tak to nepovažují za problém. I když to je jen malé procento, i tak to autorku překvapilo. Otázka, která pak vyvstává je, jaký přínos má kurz, který vede lektor bez schopnosti dobře a reaktivně komunikovat?

Graf 6: Lektorova znalost komunikace



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

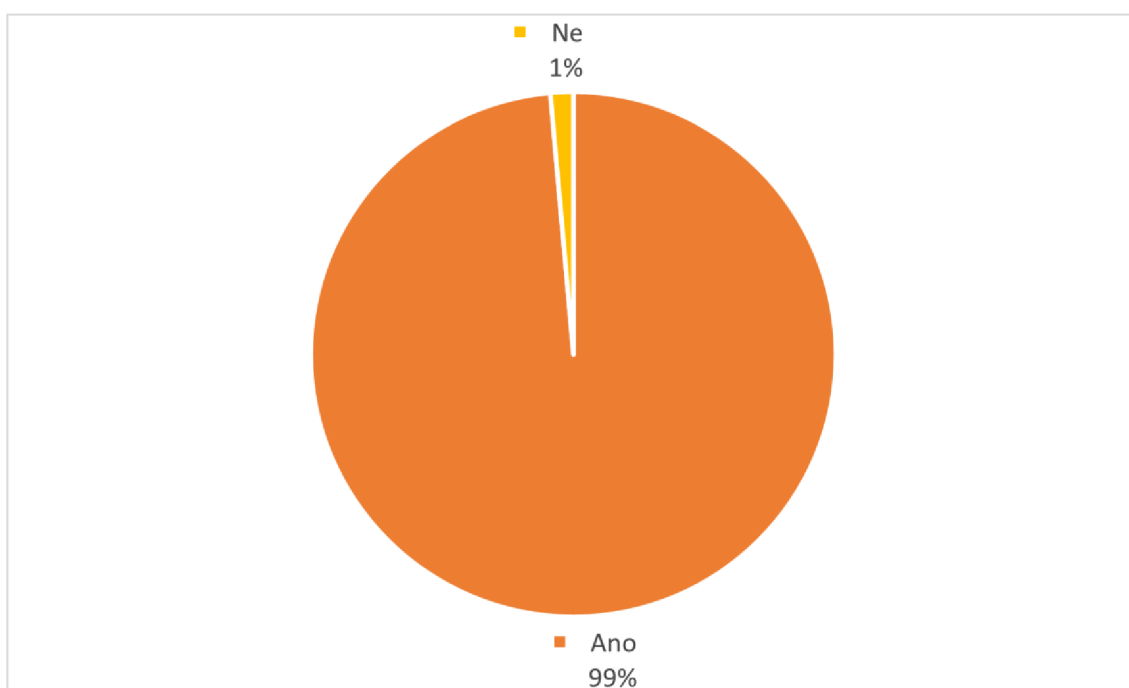


**Otázka č. 8: Vnímáte, že komunikace během kurzu ovlivňuje celkový přínos pro Vás jako účastníka?**

Zde již nejde o hodnocení lektora, zda umí či neumí komunikovat, ale o to, jak velkou důležitost komunikaci přisuzují samotní účastníci kurzu.

Zde se potvrdila domněnka autorky, totiž že 70 respondentů odpovědělo kladně a pouze jeden uvedl negativní stanovisko. Tomuto odpovídá i výsledek u otázky č. 14, kdy 59 respondentů uvedlo, že komunikační dovednosti lektora jsou pro ně osobně důležité v dalším vzdělávání.

Graf 7: Vliv komunikace na celkový přínos kurzu



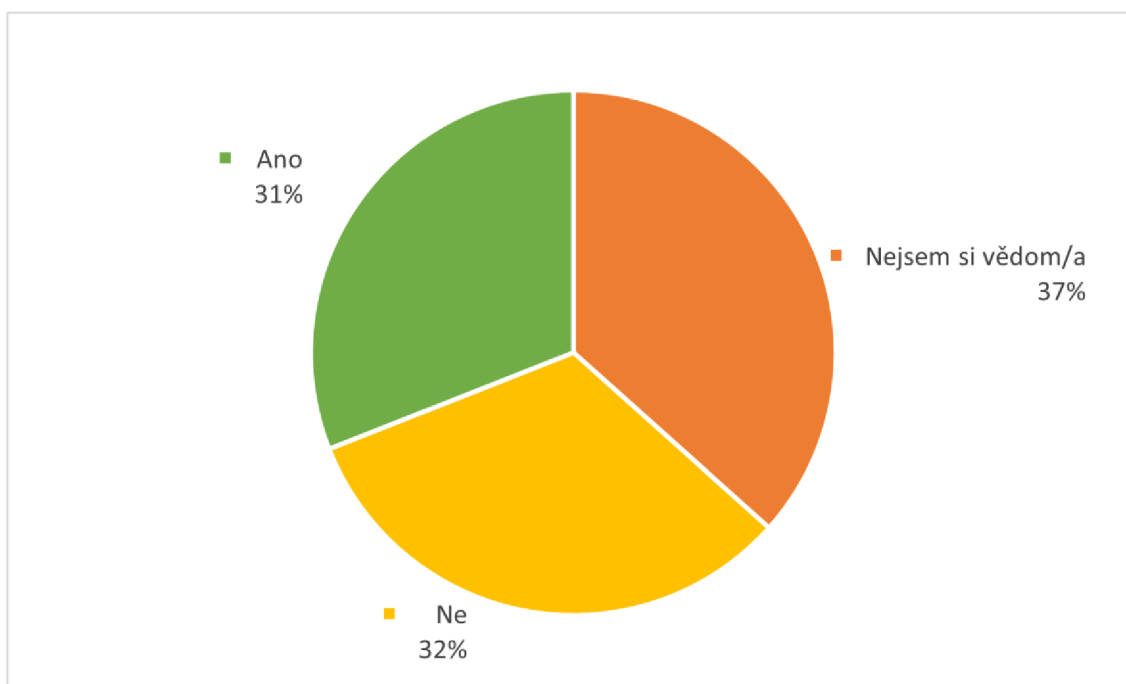
Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

**Otázka č. 9: Setkal/a jste se během vzdělávací akce s konfliktní situací, která vznikla díky špatné komunikaci?**

Dotaz měl za cíl zjistit, jak velké množství respondentů se v realitě setkala s vyhrocenou komunikační situací, která způsobila konflikt.

26 respondentů si tohoto nejsou vědomi, 23 respondentů se s takovou situací neseťkalo. Necelá třetina, tj. 22 respondentů odpověděla kladně. Autorka považuje tento výsledek za alarmující. Jsou jistě situace, které mohou být pro lektora z hlediska komunikace náročné, nicméně by měly být zvládnutelné tak, aby případný konflikt nevznikl. Není jistě reálné konfliktu zabránit ve sto procentech situací, ale autorka předpokládala maximálně 10 % kladných odpovědí.

Graf 8: Konfliktní situace



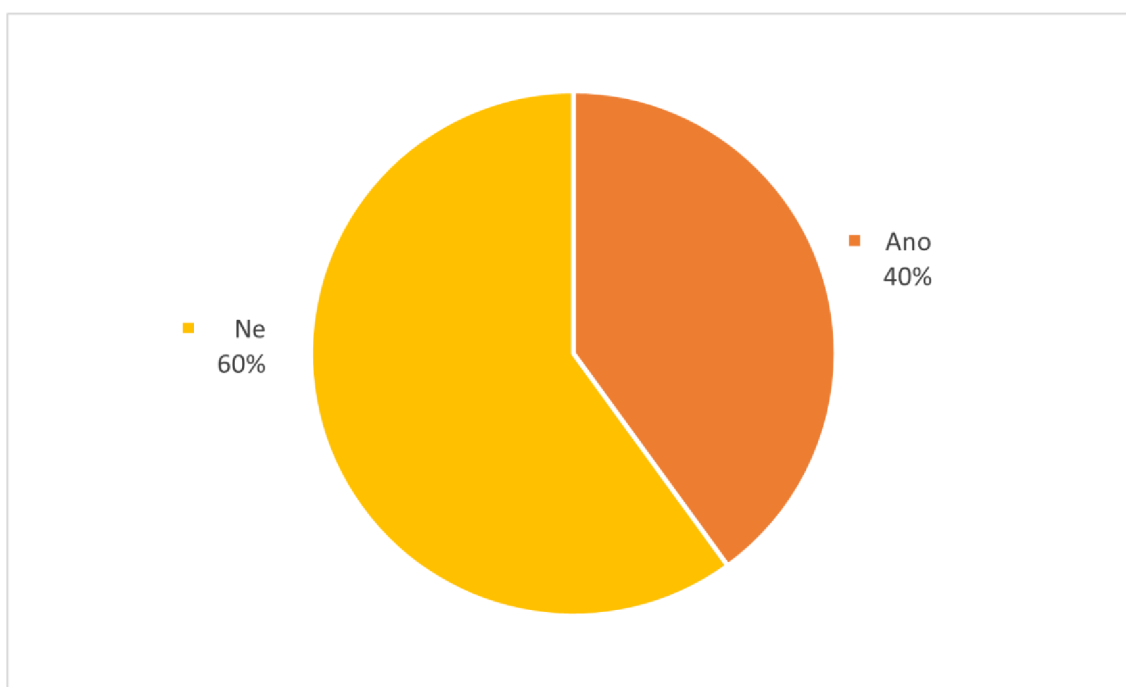
Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

**Otázka č. 10: Pokud jste v předešlé otázce odpověděl/a ano, byl pak schopný lektor tento konflikt vyřešit?**

Z 22 respondentů, kteří v předešlé otázce odpovědělo kladně se pouze 20 vyjádřilo k tomuto dotazu. Následně pouze 8 respondentů odpovědělo kladně. Zbýlých 12 respondentů uvedlo negativní odpověď.

Samozřejmě je důležité se pozastavit nad tím, zda konflikt byl vyřešen či nevyřešen pouze z pohledu účastníka, či tomu tak bylo i z pohledu lektora. Zde je to velmi subjektivní a pro bližší pochopení by bylo třeba doplnit tento dotaz dalšími dotazy a osvětlením dané specifické situace.

Graf 9: Řešení konfliktní situace



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

#### Čtvrtá část

Poslední část dotazníku se věnuje oblasti didaktiky.

Didaktika je často podceňována, speciálně v oblasti profesního vzdělávání. Důraz je kladen na odborné znalosti lektora, didaktické vzdělání není v mnohých metodách a konceptech fyzioterapie vůbec obsaženo. Vzhledem k tomu, že většina lektorů kurzů pro fyzioterapeuty jsou fyzioterapeuti se vzděláním na českých školách, v nichž didaktika není součástí, nemá pak lektor kde čerpat. Pokud sám neprojeví zájem a nedohledá si potřebné zdroje či neabsolvuje doplňující vzdělání.

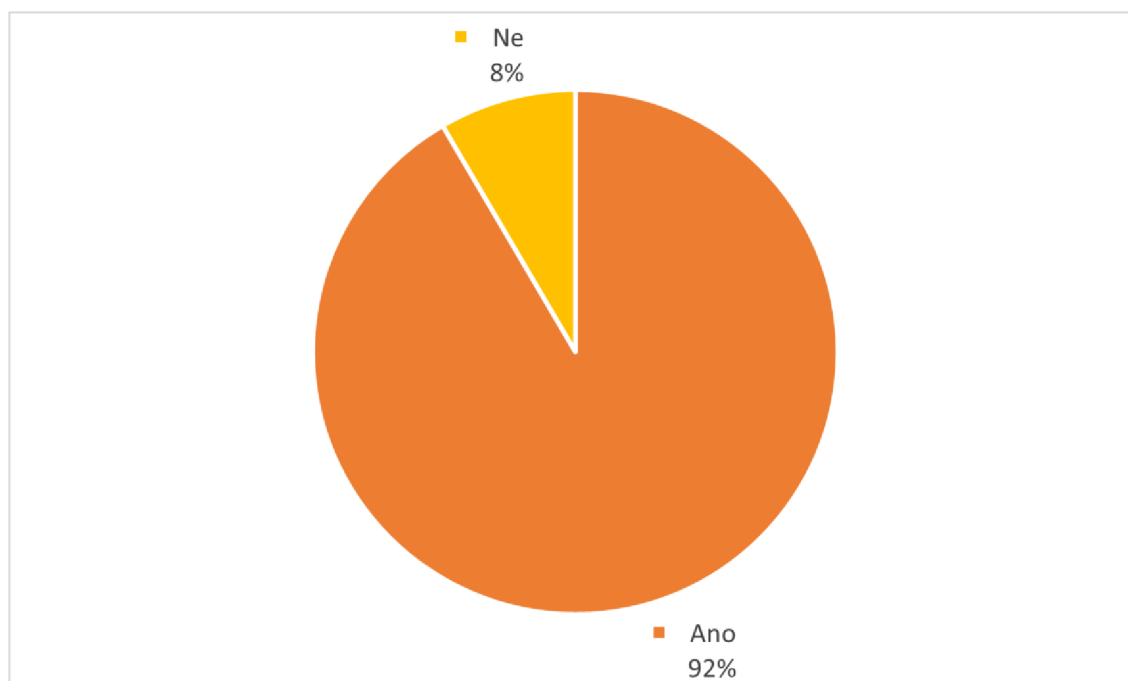
Následující dotazy hledají odpovědi na téma didaktiky v kurzech, které respondenti absolvovali.

**Otázka č. 11: Setkáváte se na kurzech s lektory, kteří využívají různé didaktické metody? (Přednáška, situační metody, brainstorming, diskuse, případové studie apod.)**

Cílem dotazu bylo zjistit, zda lektori v profesním vzdělávání lpí pouze na jedné metodě, či jsou kreativní ve vytváření struktury kurzu.

Z celkového množství 71 respondentů se v této otázce 65 vyjádřilo kladně a pouze 6 negativně. Tento výstup lze tedy považovat za velmi pozitivní.

Graf 10: Didaktické metody



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

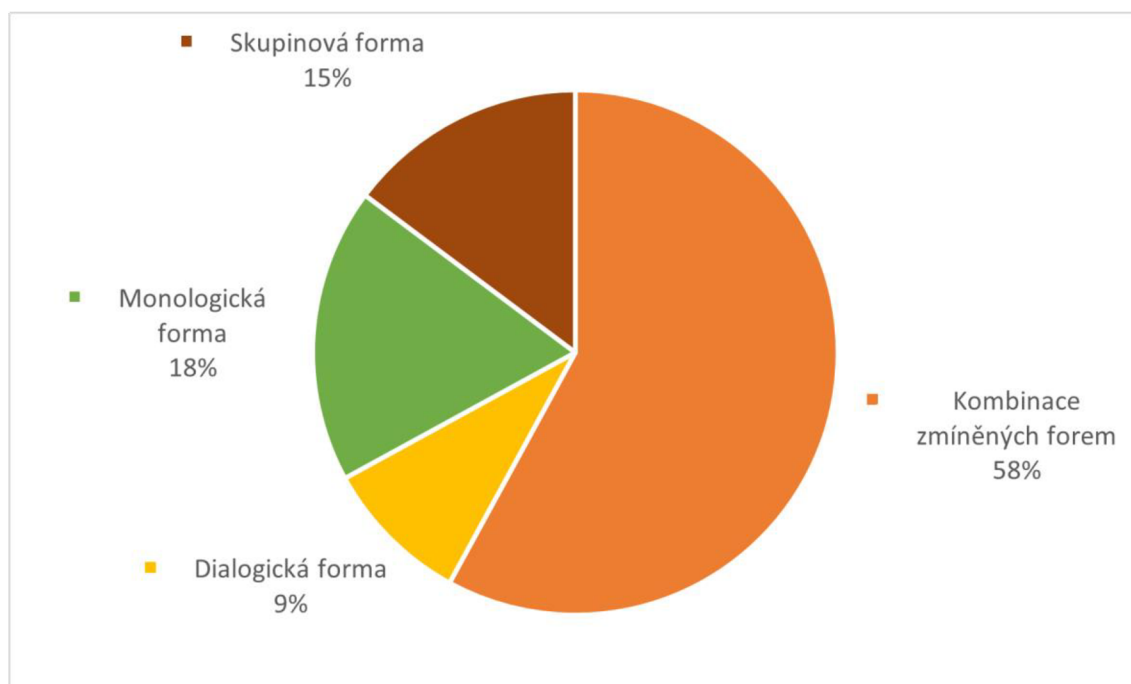
**Otázka č. 12: S jakými didaktickými formami se nejčastěji setkáváte na Vašich kurzech?**

Dotaz sloužil k získání přehledu o nejčastěji využívaných formách výuky v oblasti profesního vzdělávání ve fyzioterapii.

51 respondentů uvedlo kombinaci všech uvedených forem. 16 odpovědí získala monologická forma výuky (např. přednáška), 13 odpovědí skupinová forma výuky, kdy všichni jsou si rovni (např. seminář, workshop) a 8 odpovědí dialogická forma výuky, kdy lektor iniciuje diskusi mezi účastníky.

Výsledek nám tedy přináší poměrně uspokojivou odpověď a to, že většina lektorů kombinuje různé formy výuky.

Graf 11: Didaktické formy



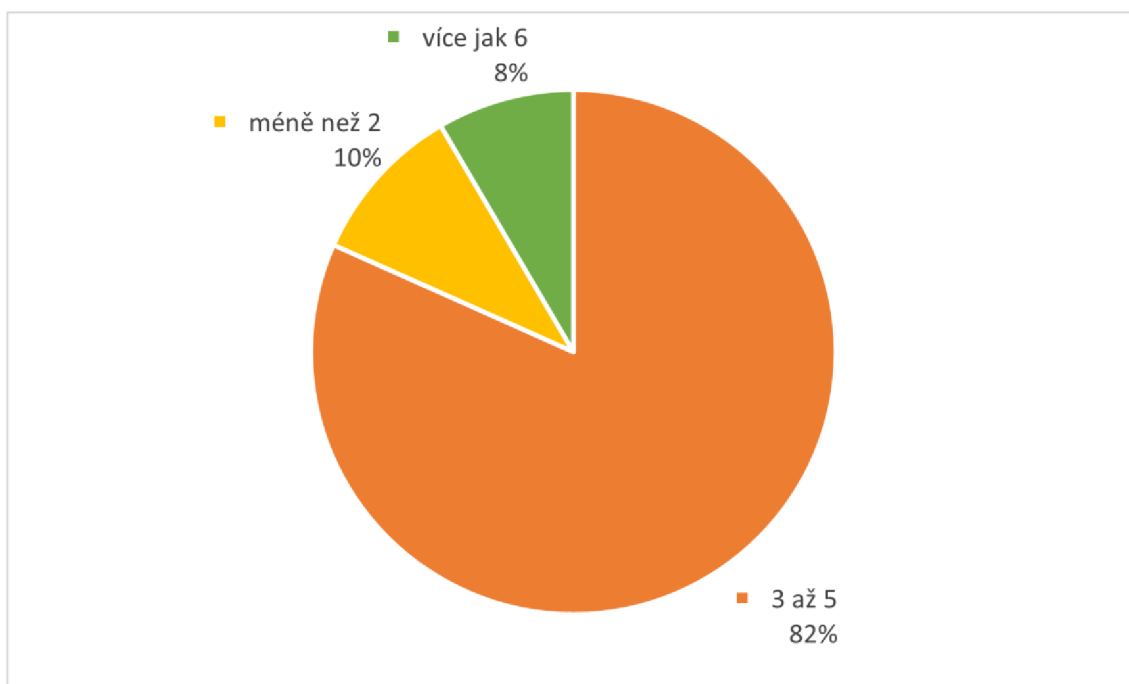
Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

**Otázka č. 13: Jak velké množství didaktických prostředků využívá lektor v kurzech? (Např. projektor, anatomické modely, 3 D anatomii, názorné ukázky apod.)**

Cílem otázky bylo zjistit jakou mírou využívají lektori různorodé didaktické prostředky. 58 respondentů zvolilo 3 až 5, 7 zvolilo 2 a méně a 6 respondentů uvedlo 6 a více.

V oblasti fyzioterapie má zajisté lektor možnost využití velké řady didaktických prostředků, aby správně osvětlil vykládanou látku. Ať už jsou to „hands on“, velké množství různých typů anatomie, anatomické či jiné modely, videa atd. Pro dostatečné vysvětlení a pochopení považuje autorka toto za velmi důležité. Bohužel stále 10 % lektorů využívá minimální počet didaktických prostředků.

Graf 12: Didaktické prostředky



Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

**Otázka č. 15: Jak moc ovlivňuje lektorova znalost didaktiky kvalitu celého kurzu?**

Dotaz byl opět škálovou otázkou. V rozmezí od 1–5. Respondenti se vyjádřili následovně.

Tabulka 2: Vliv lektorovi znalosti didaktiky na kvalitu kurzu

5 ovlivňuje velmi	26	37 %
4 ovlivňuje hodně	30	42 %
3 ovlivňuje	14	20 %
2 jistou mírou ovlivňuje	1	1 %
1 vůbec neovlivňuje	0	0 %

Zdroj: Autorka práce, 2023 (vlastní dotazníkové šetření)

Z odpovědí na tento dotaz můžeme vyvodit závěr, že většina respondentů považuje lektorovu znalost didaktiky za důležitou k dosažení kvalitního výstupu ze vzdělávací akce.

## 5 ZÁVĚR VÝZKUMU

Hlavní výzkumnou otázkou výzkumu bylo: Jak ovlivňuje komunikace kvalitu vzdělávání?

Na základě sesbíraných dat můžeme na otázku odpovědět, že 99 % respondentů se domnívá, že komunikace má velký vliv na celkový přínos a kvalitu kurzu.

Současně je však třeba zmínit i celkem často vznikající konfliktní situace, které nejsou z pohledu účastníka vyřešené. V této oblasti je však potřeba přiznat velkou subjektivitu ohledně vnímání situace. Kdy pro někoho se situace může zdát konfliktní, pro druhé je to jen živá diskuse. Zúčastněný jedinec může situaci vnímat velmi rozdílně než osoba přihlížející zvenčí a také v neposlední řadě sám lektor může vnímat situaci jako uzavřenou a vyřešenou, i když tomu tak ve skutečnosti z pohledu druhých není.

V dalších dílčích výzkumných otázkách můžeme odpovědět následovně:

Jaký vliv má lektorova znalost didaktiky na celkový přínos kurzu pro účastníka?

56 % účastníků výzkumu souhlasí s tvrzením, že didaktika velmi nebo hodně ovlivňuje celkový výstup z kurzu.

Jaká je spokojenost respondentů s kvalitou nabízených kurzů v oblasti fyzioterapie?

Většina dotazovaných je spokojena se současnou nabídkou a kvalitou kurzů pro fyzioterapeuty.

U nespokojených respondentů lze nalézt důvody jako jsou: velký rozptyl v kvalitě kurzů, málo kurzů dostupných online nebo omezená tematika v určitých oblastech fyzioterapie.

Tyto odpovědi odpovídají i předešlému zjištění autorky, že v oblasti kurzů fyzioterapie chybí jistá kontrola kvality. I když zde máme organizaci UNIFY ČR, nemáme zavedený kontrolní aparát, který by kladl základní požadavky a určoval kvalitativní parametry, které by byly společným základem všech odborných kurzů. Následně by pro účastníky bylo snazší se ve velké nabídce orientovat a také jejich kvalitu objektivně měřit. Je však skutečně možné měřit kvalitu komunikace nebo didaktiky?



### **Potvrzení/ vyvrácení hypotéz**

V praktické části byly formulovány následující hypotézy:

H1: Kvalitní a situaci odpovídající komunikace má přímý vliv na spokojenost se vzdělávací akcí.

Z výsledků vytvořeného dotazníku je zřejmé, že tato hypotéza se ukázala jako pravdivá.

**Tato hypotéza byla potvrzena.**

H2: Znalost didaktiky má pozitivní vliv na kvalitu výuky.

I když se v otázce, co je pro respondenty důležité pohybovala didaktika až na posledních příčkách, ve čtvrté části dotazníku, který se věnoval samotné didaktice se ukázalo, že respondenti považují didaktiku za důležitý nástroj lektora.

**Tato hypotéza byla potvrzena.**

## ZÁVĚR

Bakalářská práce měla za cíl vyzdvihnout význam komunikace a didaktiky ve vzdělávání dospělých, a to specificky v oblasti fyzioterapie. Bylo zjišťováno, jaký význam těmto oblastem přikládají samotní účastníci kurzu a zda na základě těchto faktorů považují vzdělávací akci za přínosnou, či ne.

V teoretické části práce autorka na základě studia odborných zdrojů zpracovala téma komunikace, a to jak z pohledu psychologie, tak z pohledu andragogiky. Dalším okruhem byla oblast problematické komunikace a častých komunikačních chyb. V následující kapitole se autorka věnovala předmětu vzdělávání dospělých, specificky profesnímu vzdělávání dospělých ve fyzioterapii. Poslední část byla věnována andragogické didaktice, jejím formám, metodám a prostředkům.

Praktická část měla za cíl prostřednictvím kvantitativního výzkumu zjistit, jak komunikace a didaktika ovlivňují kvalitu kurzu a spokojenost respondentů se samotným kurzem. Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že komunikace i didaktika jsou důležitými parametry při hodnocení kurzů účastníky. Byly tak potvrzeny obě hypotézy, které autorka na začátku výzkumu stanovila.

Z bakalářské práce tedy vyplývá, že komunikace je velmi důležitým ukazatelem kvality kurzu. Pokud je lektor dobře znalý komunikace a je schopen řešit i nastalé problematické či konfliktní situace, má vzdělávání mnohem větší efekt i pro zúčastněné. Znalost a orientace v problematice didaktiky je dalším důležitým faktorem. Umění zvolit správnou formu výuky, strukturu kurzu, didaktickou metodu či využít vhodné a různorodé didaktické prostředky, je obrovským přínosem nejen pro vzdělavatele, ale následně i pro samotný průběh kurzu.

Autorka se na základě již zmíněných výsledků výzkumu domnívá, že je velmi důležité nastavit jisté kvalitativní a měřitelné parametry, které by v profesním vzdělávání dospělých zaručily kvalitu výuky lektorů. Pokud se lektor již nevzdělával v didaktice a komunikaci během svého studia dané metody či konceptu, pak by měl absolvovat minimálně komunikační a didaktický kurz specificky vytvořený pro vzdělavatele v oblasti fyzioterapie.

Na českém trhu takovýto specifický kurz neexistuje, což by mohlo naznačovat krok do budoucnosti, aby profesní organizace UNIFY ČR buď zadala podnět ke vzniku

takového kurzu a tím zajistila určitou kvalitu kurzů pro fyzioterapeuty, nebo definovala pedagogické minimum pro lektory profesního vzdělávání ve fyzioterapii. Zároveň by se vnesl jasný indikátor kvality, na jehož základě by si budoucí účastníci mohli lépe zvolit kurz pro další vzdělávání.

Autorka se sama již od roku 2004 vzdělává v konceptu Spiraldynamik® (pedagogicko pohybový koncept, který vznikl ve Švýcarsku v 80. letech 20. století a stále se rozvíjí), kde jsou oborová didaktika, komunikace a zprostředkovatelské kompetence součástí vzdělávání a postupu z úrovně basic dále intermediate a advanced až na úroveň učitele. Didaktika a komunikace jsou součástí jak stupně intermediate, jehož absolventi používají koncept ve své fyzioterapeutické praxi a „učí pohyb klienta“. Tak i na stupni advanced, který je zaměřený přímo na budoucí lektory konceptu k prohloubení dovedností andragogických. Důvodem je, že i fyzioterapeut potřebuje ve své vlastní profesi základy didaktiky, protože „učí“ své klienty správnému pohybu. Pro správnou formulaci dlouhodobých, krátkodobých cílů i vlastní terapie lze velice dobře použít didaktický trojúhelník. Základy vhodné a precizní komunikace pak pro vysvětlení pohybu a v jistém slova smyslu i pro správné koučování při průběhu terapie, jsou velmi důležité zprostředkovatelské kompetence. Pokud klient nepochopí, co je po něm požadováno a jaký je cíl terapie, pak bude chybět i motivace samotného klienta. A bez vlastní motivace není možné, aby byl proces rekonvalescence dlouhodobě úspěšný. V českém prostředí je ještě přítomna představa o fyzioterapii jako o určité formě masáže a manuální a fyzikální terapii, kdy spolupráce klienta vlastně není ani moc vyžadována. Ale fyzioterapie je také, a to především o učení pohybu. Autorka se domnívá, že je třeba začít prosazovat cestu, v níž klient je ten, kdo je zodpovědný za své tělo, za to jak ho „používá“, jak se pohybuje a pouze jeho vlastní iniciativa a aktivní přístup jsou způsoby, jak docílit trvalejší změny. V popředí by měla být komunikace mezi fyzioterapeutem a klientem, společné řešení příčin obtíží. Do popředí se tak dostane prevence. Tento přístup by nejen pozdvihl oblast fyzioterapie na zasloužené výsluní ve zdravotnictví, přinesl efektivnější management obtíží pohybového aparátu, ale v neposlední řadě by ušetřil mnoho času a peněz všem zúčastněným stranám.

Závěry této bakalářské práce budou prezentovány nejen respondentům, kteří projeví o výzkum zájem, ale také Akademii Spiraldynamik® v Zürichu, kde tyto data budou využity ke zlepšení výuky komunikace a didaktiky pro budoucí lektory konceptu.

A to s důrazem na znalost, schopnost využití a reaktivitu na skupinu při výuce. Vzhledem ke specifčnosti každé národní kultury se dané bude týkat hlavně České a Slovenské republiky. Během zpracování této práce se autorka rozhodla oslovit UNIFY ČR a seznámit organizaci se zjištěnými poznatky s cílem iniciovat změnu v profesním vzdělávání dospělých v oblasti fyzioterapie.

# SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

## Seznam použitých českých zdrojů

- BARTÁK, J., 2007. *Profesní vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: UJAK. ISBN 978-80-86723-34-1.
- BARTÁK, J., 2015. *Aktuální problémy vzdělávání a rozvoje zaměstnanců v organizacích*. 1. vyd. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-113-3.
- BENEŠ, M., 2018. *Andragogika*. 2. vyd. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-4824-5.
- FARKOVÁ, M., 2017. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 3. vyd. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-130-0.
- GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- KOLÁŘ, P. et al., 2009. *Rehabilitace v klinické praxi*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-657-1.
- KOŤA, J. a kol., 2013. *Sociální psychologie vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-029-7.
- LANGER, I. a kol., 2013. *Srozumitelné vyjadřování*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4296-0.
- LANGER, T., 2016. *Moderní lektor – průvodce úspěšného vzdělavatele dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0093-4.
- MIKULÁŠTÍK, M., 2010. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2339-6.
- MUŽÍK, J., 1998. *Andragogická didaktika*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia. ISBN 80-85963-52-3.

- MUŽÍK, J., 2004. *Androdidaktika*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing. ISBN 80-7357-045-9.
- MUŽÍK, J., 2005. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 80-7238-220-9.
- NAKONEČNÝ, M., 2009. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.
- NEUSAROVÁ, J., 2019. *Zájmové a občanské vzdělávání*. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-143-0.
- PALA, K., 1996. *Slovník českých synonym*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-059-3.
- PALÁN, Z., 1997. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Daha. ISBN 80-902232-1-4.
- PLAMÍNEK, J., 2010. *Vzdělávání dospělých*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3235-0.
- PLAMÍNEK, J., 2012. *Komunikace a prezentace*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4484-1.
- PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.
- PRŮCHA, J. a kol., 2001. *Pedagogický slovník*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-2.
- SCHULZ VON THUN, F., 2005. *Jak spolu komunikujeme*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0832-9.
- TAYLOROVÁ, S. a J. LESTEROVÁ, 2010. *Umění komunikace*. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-2770-2.
- VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol., 2011. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-012-9.

VOKURKA, M. a J. HUGO, 2000. *Praktický slovník medicíny*. 6. vyd. Praha: Maxdorf, ISBN 80-85912-38-4.

VYBÍRAL, Z., 2000. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-291-2.

ZORMANOVÁ, L., 2017. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0051-4

ŽANTOVSKÁ, I., 2015. *Rétorika a komunikace*. Praha: Dokořán, ISBN 978-80-7363-712-5.

### **Seznam použitých zahraničních zdrojů**

KNOWLES, M. et al., 2020. *The Adult Learner*. 9th ed., London: Routledge. ISBN 978-0-367-41765-9.

MERRIAM, S., L. BAUMGARTNER, 2020. *Learning in adulthood – a comprehensive guide*. 4th ed. San Francisco: Jossey – Bass. ISBN 9781119490487.

MEYER, R., 2011. *Soft skills fördern*. 2. Auflage Bern: hep verlag. ISBN 978-3-03905-744-3.

MEYER, R. a F. STOCKER, 2021. *Lehren kompakt I*. 6. Auflage Bern: hep verlag. ISBN 978-3-0355-1940-2.

### **Seznam použitých internetových zdrojů**

REDAKCE EUNI, *Celoživotní vzdělávání nelékařských pracovníků* [online]. 1.9.2022 [cit. 29.10.2022]. Dostupné z: [http:// www.euni.cz/ /clanek/2214-celozivotni-vzdelavani-nelekarskych-zdravotnickych-pracovniku?bid=2](http://www.euni.cz/ /clanek/2214-celozivotni-vzdelavani-nelekarskych-zdravotnickych-pracovniku?bid=2)

MZ ČR, *Kvalifikační standart přípravy na výkon zdravotnického povolání fyzioterapeut* [online] [cit. 29.10.2022] Dostupné z: <http://mzcr.cz/ wp-content/uploads/2020/06/KS-Fyzioterapeut.pdf>

## **SEZNAM ZKRATEK**

UNIFY ČR	Unie fyzioterapeutů České republiky
WHO	World Health Organization – Světová zdravotnická organizace



# SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

## Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů .....	37
Graf 2: Věkové složení respondentů.....	38
Graf 3: Dosažené vzdělání .....	39
Graf 4: Kontinuita vzdělávání.....	40
Graf 5: Priority v dalším vzdělávání.....	43
Graf 6: Lektorova znalost komunikace.....	44
Graf 7: Vliv komunikace na celkový přínos kurzu.....	45
Graf 8: Konfliktní situace .....	46
Graf 9: Řešení konfliktní situace .....	47
Graf 10: Didaktické metody .....	48
Graf 11: Didaktické formy.....	49
Graf 12: Didaktické prostředky .....	50

## Seznam tabulek

Tabulka 1: Úroveň nabízených kurzů .....	41
Tabulka 2: Vliv lektorovi znalosti didaktiky na kvalitu kurzu .....	51

## **BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE**

**Jméno autora:** Lenka Jirásková

**Obor:** Andragogika

**Forma studia:** kombinovaná

**Název práce:** Význam komunikace a didaktiky ve vzdělávání dospělých v oblasti fyzioterapie

**Rok:** 2023

**Počet stran textu bez příloh:** 49

**Celkový počet stran příloh:** 0

**Počet titulů českých použitých zdrojů:** 28

**Počet titulů zahraničních použitých zdrojů:** 4

**Počet internetových zdrojů:** 2

**Vedoucí práce:** Mgr. Jana Neusarová, Ph.D.